ערשטער נומער פון זיבעטען יאהרגאנג
לאָדז, תשרי ה'תר"ץ

בית יעקב
חודש זשורנאל

אָרגאַן פאַר די אינטערעסען פון בית-יעקב-שולען און אָרגאַניזאַציעס בנות-אגודת-ישראל אין פוילען
רעדאַקטאָר: א. ג. פרידענזאָהן

דער ציעל פון די בית-יעקב שולען: צו ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל'ס היסטאָרישע אידעאַלען.	**אַבאָנאַמענטס-פּרייז:** א יאָהר 8 גילד. אויסל.: 2 דאָלאַר. — געלד פריהעראויס. אדרעס פאַר געלד: Łódź. P. K. O. 65.613	**דאָס פּראָגראַם פון בנות אגודת ישראל:** שליכט-ערפילונג פון דער יודישער פרוי אין דער לעזונג פון די יודישע פּראָבלעמען אין גייסט פון תורה ומסורה.

צום זיבעטען יאָהרגאַנג!

נומער 47

7 יאָהרגאַנג

מיט'ן היינטיגען נומער טרעט בית-יעקב-זשורנאל אריין אין זיין זיבעטען יאָהרגאַנג. זעקס יאָהר פון שווערע קאַמפען און ביטערע ראַנגלעניש האָט דער זשורנאַל אונטער זיך. נישט דאָ איז דאָס אָרט צו דערצעהלען די גרויסע קרבנות, וואָס די לייטונג פון בית-יעקב-זשורנאל האָט געברענגט, בכדי דעם זשורנאַל נישט צו מוזען ליקווידיר'ען. עס וועט זיין גענוג בלויז צו כאַפּען אַ בליק אויף די גלגולים, וואָס דאָס אָרטאָדאָקסישע פּרעסע-וועזען בכלל, האָט דורכגעמאַכט במשך פון די זעקס יאָהר, בכדי זיך איבערצייגען וויפיל עקשנות'דיגע ענערגיע און אונטערנעמונגס-גייסט מ'האָט געמוזט פאַרמאָגען מיט בית-יעקב-זשורנאל צו שטעהן אויף דער וואך זעקס יאָהר!

און זאָלען וויסען אַלע אונזערע פריינד, אז נישט איינמאָל פאַר דער צייט, זענען מיר געווען כמעט ווי מיואש, נאָך צו קענען ווייזען אויף דער ליכטיגער שיין אונזערע בית-יעקב-בלעטער. מיר האָבען זיך אָבער תמיד „געגעבען אַ קניפּ אין דער באַק און די פאַרב איז ווידער געוועז צוריק רויט"... מיר האָבען אין די שווערסטע צייטען פון מאַטעריעלער דחקות און ביי די אומדערטרעגליכסטע בעדינגונגען זיך נישט אונטערגעגעבען דעם גורל, און ברוך השם מיט טריאומף בלעטערן מיר היינט דאָס גרויסע דיקע זעקס-יעהריגע באַנד, פון 47 נומערן און מיר קענען זיך נישט זאַט-לייענען, פון דעם אוצר מאמרים, שעהנע ליטעראַטור און פרעהליכע כראָניק-נאָטיצען, וואָס פולען אָן די העכער טויזענד זייטען פון בית-יעקב-זשורנאל.

און ווי בעשיידען מיר זאָלען נישט זיין, האָבען מיר דאָך כשר זיך פערדינט צו קענען שטאָלץ זיין אויף דעם, וואָס בית-יעקב-זשורנאל האָט אויך זיין אקטיוו צו פערצייכענען: בית-יעקב-זשורנאל איז געווען דער גרויסער שופר, וועלכער האָט געוועקט דאָס חרד'ישע יודענטום אין גאַר דער וועלט, צו פע"ענטפערן די האַרבע חנוך-הבנות פראַגע, דורכ'ן גרינדען די בית-יעקב-שולען. פון בית-יעקב-זשורנאל שטאַמט די איניציאַטיוו צו גרונדען די בנות-אגודת-ישראל אָרגאַניזאַציעס. בית-יעקב-זשורנאל האָט בעאיינפלוסט טויזענדער יודישע טעכטער און זיי מכניס געווען תחת כנפי השכינה. בית-יעקב-זשורנאל האָט פערטריבען פון טויזענדער יודישע יונגע פרויען-הערצער דעם שטן פון אסימילאַציע. בית-יעקב-זשורנאל האָט איינגעפלאַנצט אין פיל, זעהר פיל בנות-ישראל, די ליבע צום יודישקייט, צו יודישער טראַדיציע און צום יודישען לשון! בית-יעקב-זשורנאל האָט מיט טיפער פערשטענדניס גאַנץ געמאַכט די ריסען פון פיל יודישע משפחות, פראָפאַגירענדיגע טרייקייט און ליבע פון קינדער צו זייערע רעליגיעזע עלטערן.

בית-יעקב-זשורנאל האָט זיך בעמיהט צו געבען זיינע לעזער און לעזערינס געדאַנקען רייכע און יהדות-וויסענשאַפטליכע מאמרים, ערנסטע און טיפזיניגע שטודיעס, איבער פערשידענע יודאַאיסטישע פּראָבלעמען און אַלץ פון דער פעדער פון מומחים, אויטאָריטעטען, רבנים און געלעהרטע. בית-יעקב-זשורנאל האָט אויך מהנה געווען זיינע לעזער מיט שענער ליטעראַטור, ערצעהלונגען, סקיצען, נאָוועלען, לידער, פּאָעמען א. א. וו. א אמת-גייסטיג פערגעניגען האָט געבראַכט דעם לעזער יעדער נייער נומער און אָפט איז דערוואַכט געוואָרען מצד אונזערע שטענדיגע לעזער יעדעס נייע העפט מיט שפּאַנונג.

אשה יראת ה׳
היא תתהלל
(משלי)

בית־יעקב־זשורנאל
ערשיינט יעדען ראש־חודש

בית יעקב לכו
ונלכה באור ה׳
(ישעי׳)

Łódź, Październik 1929 rok VII	№ 47	ב״ה לאָדז, תשרי תר״ץ. זיבעטער יאָהרגאַנג

דאָס פּרעזידיום פון דער כנסי׳ הגדולה

1) הרב יצחק מאיר לעווין. 2) הרב דר. פנחז כהן. 3) הרב יעקב ראָזענהיים. 4) הרב יהודא לייב צירלזאָהן. 5) רבי בערעניו פרידמאַן (דער זוהן פון טשאָרטקאָווער רבי)

פ ו ן י א ה ר צ ו י א ה ר

דאָס פערגאַנגענע יאָהר תרפ״ט אינ׳ם אָרטאָדאָקסישען געזעלשאַפטליכען לעבען, איז א דורך מיט כסדר׳דיגע בעראַטונגען, קאָנגרעסען און צוזאַמענפאָהרען. באַלד אָנהויב ווינטער, דער לאַנד־צוזאַמענפאָהר פון דער אַגודה אין וואַרשא, אָנהויב זומער די בנות־קאָנפערענץ אין לאָדז און אויפ׳ן ראַנד פון סוף יאָהר, די צווייטע כנסי׳ הגדולה און דער ערשטער וועלט־קאָנגרעס פון די אַגודיסטישע פרויען אין וויען.

רעזומירענדיג דעם סך־הכל פון די אַלע קאָנפערענצען, האָט מען דעם איינדרוק, אַז די אַגוד׳יסטישע עסקנים און עסקנות, בעהערשט אַ שטאַרקער דראַנג, צו רעאָרגאַניזירען, אויפבויען און פערפעסטיגען דאָס יודישע לעבען אויף די אַלט־אויסגעפּרובטע יסודות פון דער יודישער פאָלקס־עקזיסטענץ — די תורה.

אַז די אַלע דערמאָנטע כנסיות לשם שמים זענען געווען נייטיג, בעצווייפעלט נישט קיין שום ערנסט־דענקענדער אגודיסט. די שטאַרקע מעכטיגע שטימע, וועלכע ס׳האָט געלאָזט הערען דער אָרטאָדאָקסישער צבור אין עכאָ פון דער יודישער און נישט־יודישער וועלט האָט בלי־ספק, געפינען דעם געהעריגען אָפּקלאַנג און אויך דידאָזיגע אַרבייט, איז נישט געגאַנגען לאבוד.

אַ טעות וואָלט אָבער געווען צו מיינען, אַז מיט קאָנפערענצען דערגרייכען מיר שוין אַלץ. „הדעות צריכות לפעולות שיתקיימו״ — מיינונגען און פּלענער, נויטיגען זיך אין טיכטיגע בעלי־מעשה, וואָס זאָלען זיי רעאַליזירען!

ווי מורא׳דיג עס איז דער מאַטעריעלער און גייסטיגער חורבן אין דער יודישער גאַס, איז דאָך שוין איבריג איצט צו שילדערן און אַז מיט פעראייניגטע כחות, קאָנען מיר פיל, זעהר פיל אויפטהון איז דאָך אויסער יעדען ספק. „שמיד דאָס אייזען כל־זמן עס גליהט״ זאָגט דאָס שפּריכוואָרט, איצט ווען די יודישע הערצער זענען אָנגעוואַרימט פון די פייערדיגע רייד פון אונזערע גדולי־הדור, איז די פּאַסיגסטע צייט צו ווירקען און שאַפען. און פאַר אונזער אַרבייט אויפ׳ן נייעם יאָהר דאַרף גילטען דאָס וואָרט פון אונזערע חכמים: „השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה״ — סיי מענער, סיי פרויען טראָגען די גלייכע פעראַנטוואָרטליכקייט צו פערהיטען די געפאַהרען, וואָס דראָהען דעם פאָלק ישראל דורכ׳ן אָפּנייגען פון די תורה־פּרינציפּען.

דאָס נייע יאָהר בעטרעטען מיר אָנגעלאָדען, מיט אַ גרויסען באַגאַזש פון בעגייסטערטע שטימונגען, פּלענער פון אַרבייט, בעשלוסען און רעזאָלוציעס פון די מיט מיה פאָרגעקומענע קאָנפערענצען. זאָלען מיר זיך איינקריצען אין זכרון די ערנסטע ווערטער פון אונזער גרויסען מנהיג, דעם טשאָרטקאָווער רבי׳ן שליט״א, וועלכער האָט געזאָגט בעת דער ערעפנונג פון דער כנסי׳, אַז איצט איז דער מאָמענט פון „נ ע ש ה״!...

דאָס יאָהר תרפ״ט איז געווען דאָס יאָהר פונ׳ם שטאַרקען תורה־וואָרט און זאָל־זשע דאָס נייע יאָהר זיין געבענשט מיט שעפערישער שטאַרקער אַרבייט, פאַר׳ן פערווירקליכען דעם תורה־אידעאַל אין אַלע ווינקעלעך פון אונזער לעבען.

א. ג. פ.

לשנה טובה תכתבו!

אַ כתיבה וחתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע מיטאַרבייטער, לעזער
און פריינד און דעם גאַנצען כלל ישראל

רעדאַקציע
בית־יעקב־זשורנאַל

שוין די רייכע רשימה פון אונזערע מיטאַרבייטער, די גאַלעריע פון די פּאָפּולערסטע נעמען אין דער יונגער אָרט. שריפטשטעלערישער משפחה, וועלכע האָבען אין זשורנאַל זיך בעטייליגט זאָגט עדות אויף זיין גרויסער חשיבות. ווענענס נאָמען צווישען די בעסטע סופרים געפינט איהר דען נישט אין בית־יעקב־זשורנאַל?

א חוץ די ספּעציעלע אויפגאַבען פונ׳ם זשורנאַל, וועלכע עס בעצייכענט זיין נאָמען „בית יעקב״ האָט אויך די רעדאַקציע תמיד, געשאַנקען די געהעריגע אויפמערקזאַמקייט אַלע וויכטיגע געשעהענישען אין אָרטאָדאָקסישען לעבען און נישט בלויז אין וואָרט נאָר אויך אין בילד. צעהנדליגער פאָטאָגראַפיעס פון גדולי ישראל און בילדער פון אַקטועלע געשעהענישען אינ׳ם אָרטאָדאָקסישען לעבען, זענען פערעפענטליכט געוואָרען אין זשורנאַל, במשך זיי פערגאַנגענע זעקס יאָהר. און פערשטעהט זיך, אַז דאָס געבען בילדער ווי מבלי די מיה פון געבען דעם זשורנאַל אַ שעהן עסטעטיש אויסזעהן, האָט נאָכמעהר בעלאַסטעט דעם אַזוי אויך גענוג קלאָגעדיגען בודזשעט. בית־יעקב־זשורנאַל האָט אָבער גאָרנישט געקאַרגט און אַלץ כסדר געשטרעבט צו געווינען יעדען בעסערען ליינער און ליבהאָבער פון געדרוקטען אָרטאָדאָקסישען וואָרט און אין גייעג צו דערגרייכען דעמדאָזיגען ציעל, איז דער רעדאַקציע גאָרנישט געווען צו טייער און געברענגט די ווייטגעהענדסטע אויפאָפּפערונג.

און ערשט ווי שטאַרק נוצבאַר איז געווען בית יעקב זשורנאַל פאַר אונזערע שולען און בנות־אָרגאַניזאַציעס, ווי בכלל פאַר דעם גיי־ערוואַכטען יודיש־רעליגיעזען־פרויען־דור? — מיר האָבען געדינט דער בית יעקב־שול אין יעדער הינזיכט, סיי מיט פּראָפּאַגאַנדע, סיי מיט נויטיגע אויפקלערונגען, סיי מיט לייען־מאַטעריאַל, סיי מיט דערוועקען דעם „קנאת־סופרים״ ביי עסקנים און עסקנות צו אַרבייטען פאַר דער בית־יעקב־שול. פאַר יעדען געשעהעניש אינ׳ם שול־לעבען האָבען מיר אָפּגעגעבען דאָס ברייטסטע אָרט. הונדערטער קאָרעספּאָנדענציעס האָבען מיר אָפּגעדרוקט פון שטעט און שטעטלעך, פּאָפּולער געמאַכט זייערע שולען און בכלל געדינט עהרליך אין געטריי אַזוי גוט די שול־פערוואַלטונגען. ווי די לעהרערשאַפט און די לעצטע גאַנץ בעזונדער בעשיינט אין בעקריינט, אַזוי ווי זיי האָבען זיך דאָס אמת׳דיג פערדינט: אויך די בנות־בעוועגונג האָבען מיר געהאָלפען און ווי נאָך אַלץ? עס איז דאָך פאַר קיינעם קיין סוד נישט אַז סיי די גרינדונג, סיי די ענטוויקלונג, סיי דער עקזיסטענץ פון דער בנות־בעוועגונג איז צו פערדאַנקען דעם בית־יעקב־זשורנאַל!

די בנות־אַגודת־ישראל האָט אינ׳ם זשורנאַל אַ אייגענער טריבונע, אַ בימה פון וואו ס׳דערטראָגט זיך אין דער גרויסער ברייטער וועלט די בשורה, אַז די יודישע רעליגיעזע טאָכטער לעבט, ווירקט, שאַפט אין בויט: די בנות־חברות האָבען אין בית־יעקב־זשורנאַל נישט נאָר בלויז א מוסר־זאָגער, א מוכיח, נאָר דעם שטאַרקסטען שטיץ־פונקט און געטרייסטען איבערגעגעבענסטען מיטהעלפער, אין שווערען קאַמף פאַר זייערע הויכע אידעאַלען. אגב, אַ חוץ דעם גרויסען ניצען וואָס דער זשורנאַל ברענגט די בנות־בעוועגונג, וואָס עס ווייסען אמבעסטען די בנות־פיהרערינס אַליין, איז עס דאָך דער שענסטער כבוד און דער גרעסטער שטאָלץ, פאַר דער יודישער רעליגיעזער פרוי צו קענען אַרויסגעהן אין דער וועלט, מיט אַ אייגען וואָרט און דערהאַלטען אַ אייגענעם אָרגאַן!

יאָ, דאָס אַלץ האָט געטהון בית־יעקב־זשורנאַל און נאָך פיעל, פיעל מעהר ווי ס׳איז דאָ אויסגערעכענט געוואָרען — פרעגען־זשע מיר, מיט אַ פערוויטאָגט הארץ און פערקלעמטע געפיהלען:

וואָס האָבען געטוהן די גרויסע אָרטאָדאָקסישע מאַסע פאַר׳ן איינציגען בית־יעקב־זשורנאַל?

פאַרוואָס רופסטו זיך נישט אָפּ דו אָרטאָדאָקסישער פאָטער און פרומע מוטער? פאַרוואָס קאַרגסטו די פאָר גראָשען אַ חודש, אָדער אַ פאָר גילדען אַ יאָהר פאַר אַזאַ אָנערקענטע נוצליכע זאַך? וואו זענט איהר ליבהאָבער פון דער אָרטאָדאָקסישער פּרעסע און ליטעראַטור; איז׳ס דען אַזאַ עבודה קשה צו שאַפען אַ פאָר אַבאָנענטען צווישען נאָהנטע אידען־פריינד? און פאַרוואָס שווייגט איהר שול־עסקנים, וואָס אַ גרויסער טייל פון אייך זענען אפילו אַליין נישט קיין אַבאָנענטען פון אייער אָרגאַן? פערלאַנגען מיר דען נדבות? פאָדערן מיר דען עפּעס אויסערגעוועהנליכעס? — אונזער זשורנאַל האָט זיך דאָך עהרליך פערדינט אַריינגענומען צו־ווערען אין יעדען יודישען הויז, אונזערע שווערע אין אונערמידליכע אַרבייט האָט דאָך די פולע רעכט צו פערלאַנגען אונטערשטיצונג ביי אַלע רעליגיעז־דענקענדע מענער און פרויען און די דאָזיגע שטיצע בעשטעהט דאָך אין אַ קלייניגקייט: איינקאַסירען ביי פריינד און בעקאַנט דעם אַבאָנאַמענטס־בייטראַג אויף אַ יאָהר, אַ האַלב יאָהר, אָדער לפחות אויף אַ קוואַרטאַל!..

לעזער און פריינד, זעהט און איבערצייגט אייך!

מיט׳ן היינטיגען ערשטען נומער פון זיבעטען יאָהר־גאַנג האָבען מיר נישט געקוקט אויף אַלע דעפיציטען, געמאַכט נייע עקספערימענטען. מיר האָבען פערגרעסערט דעם פאָרמאַט, בעסער פאַפּיר, שענערע דרוק און מעהר בילדער, וואָס אַזוי אַרום זענען ווידער פיעל געשטיגען אונזערע הוצאות און דעם אַבאָנאַמענטס־פרייז האָבען מיר נישט געהעכערט, בכדי דער זשורנאַל זאָל זיין צוגענגליך פאַר אַלעמען.

צוזאַמען מיט דעמדאָזיגען נומער בית יעקב גיבען מיר איבער אין די הענד פון אונזערע לעזער און לעזערינס דעם גאַנצען גורל פון זשורנאַל און מיר אַפּעלירען צו אייך: **לאָזט אונז נישט איינזאַם זאַליין צו טראָגען דעם גאַנצען עול פון זשורנאַל**, וועלכעס מיר זענען בשום אופן נישט מעהר ביכולת — נאָר אייער הילף קאָן אונז ווייטער עקזיסטענץ־פעהיג מאַכען צו דערהאַלטען דעם זשורנאַל און דעמזעלבען וואָס מעהר צו פערגרעסערן און פערבעסערן.

מיר פּראָקלאַמירען אויף די טעג פון חול־המועד־סוכות אַ גרויסע אַבאָנענטען־אַקציע, אויפ׳ן נייעם יאָהר תר״ץ.

אין די דאָזיגע טעג גיט צו ליינען יעדען פריינד און סימפּאַטיקער פון דער ב״י בעוועגונג, יעדען ליבהאָבער פון דער אָרטאָדאָקסישער ליטעראַטור. יעדען מאַן און יעדער פרוי, די דאָזיגע שורות. צאָהלט תיכף איין אַכט זלאָטעס אויף אַ גאַנץ יאָהר. אַ יעהרליכער אַבאָנענט בעקומט אונזער פריינד־קאַרטע מיט גאָלדענע אותיות, געניסט פון דער גרויסער ביכער־פּרעמיע, און דער וואָס האָט נישט די מעגליכקייט צו געבען אויף אַ גאַנץ יאָהר זאָל כאָטש געבען פאַר אַ האַלב יאָהר אָדער אויף אַ קוואַרטאַל — 2 זל..

לעזער, פריינד אין פּרעסע־קאָמיסיעס! צו דער אַרבייט, קומט אונז צו הילף, לאָזט נישט אַ דורך קיין איין אַגודיסטיש הויז, קיין איין רעליגיעזע פרוי, וואָס זאָל נישט אַבאָנירען דעם בית־יעקב־זשורנאַל. והביאו ברכה אל תוך ביתכם! קיין איין אַבאָנענט טאָר נישט פערלוירען געהן, פערגרעסערט די צאָהל אַבאָנענטען לעגט נישט אוועק אונזערע זאַמעל־ליסטעס אָהן ערפאָלג! זאַמעלט אויף אַדרעסען און שרייבט אונז די זעלבע בכדי זיך אַליין צו קאָנען ווענדען וועגען אַבאָנירען דעם זשורנאַל.

יעדער איז מיט אונז מיט פעראַנטוואָרטליך פאַר דער גרויסער אויפגאַבע, פאַר׳ן הייליגען אידעאַל, אויפצובויען דעם אמת׳ן בית־יעקב און נעמט אייך דאָס גוט אין אַכט!

כנסי'־איינדריקען

שמואל דוד לאַסקי
אבד"ק סאמפאָלנא

הרב שמואל דוד לאַסקי (סאמפאָלנער רב)
האָט זיך אַקטיוו בעטייליגט אין די זיצונגען פון דער מועצת גדולי התורה אין ווינן.

אין אַ שווערען מאָמענט איז אויסגעפאַלען די צווייטע כנסי', עס ווילט זיך שאפען אַ יום־טוב שטימונג, אָבער דער אומעט פרעסט זיך טיף איין אין מענש און לאָזט זיך נישט אזוי לייכט פערטרייבען. דער כלל ישראל איז פאַרפעריזירט. דער גוף איז דערשלאָגען פון מאַטעריעלע ראַנגעלנישען, אין דער נשמה פיהלען זיך מורא'דיג שמערצליכע שטעך. די געשעהענישען אין א"י, ווידער אַמאָל א מיטעלאַלטערליכען סטעמפּעל אויף אונזער גלות בילעט „להרג ולאבד למכה ולחרפה" און דאָס אלץ אין הייליגען לאַנד, אין לאַנד פון אונזערע אייביגע האָפנונגען! עס קלעמט דאָס הארץ פון יודישען צער או בזיון, עס ברויזט די פעראַכטונג אין דער עקעלהאַפטער אָבשן צו די „ציוויליזאציע טרעגער" פון דער קולטורעלע אייראָפּאיי וואָס האָבען אויף אזא געמיינעם און נידערטרעכטיגען אופן זיך אויסגעשטעלט אַנ'עשו־ציינגיש, עס טריבט דאָס געמיט צוזעהענדיג ווי פערשידענע בייזע ווינטען רייסען אוועק לעבעדיגע אברים פון יודישען פאָלקס־אָרגאַניזם און מאַכען זיי פאַר אַ שפּייז פאר די פערשידענע באַצילען, וואָס ענטשטעהען פון דעם טיפען אָלימפּישען זומפּ און פערדעקען אונזער האַריזאָנט; עס בלוטיגט די נשמה פון דער געפעהרליכער צוריסענהייט אין די יודישע רייהען, און אָט געה און שאַף אַ געהויבענע יו"ט שטימונג. — איז עס דען מעגליך?

• * •

און ווילענדיג צו נישט ווילענדיג, איז די אימפּאָזאנטע ספנונגס־זיצונג פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַנ'אָריגינעל יודישען טרויער־אָוועגד, דאָ האָט איהר געפינען דעם אמת־יודישען אויסדרוק פון דעם גרויליכען פאָלקס־צער, דאָ האָט זיך דער טיפער שמערץ אויסגעגאָסען פון דער יודישער סטיכיע. דאָ זענען ביי אייך — ווי עס האָט זיך אויסגעדריקט דער פאַטריאַרכאַליש־הייליגער זקן דער טשאָרטקאָווער רבי שליט"א — עלעקטריזירט געוואָרען די נימי הלב, דאָ האָט יעדער אנוועזענדער געפיהלט דעם צער פון גלות־השכינה און טרעהרען האָבען זיך פון אייך ארויסגעריסען, נישט קיין עפעקטיווע פערבייגייענדיגע מיטפיהלענדע, נאָר אמת נשמה־בלוט האָט בענעצט אייערע באַקען, טרעהרען זעלטענע, טייערע, פון דעם מין וואָס „הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו", דאָ האָט איהר מיטגעמאַכט אַ לעבעדיג קאַפּיטעל קינות וואָס וועט ביי אייך לאַנג איינגעקריצט זיין אין זכרון, און ווי „תרחם ציון" נאָך די קינות האָבען געקלינגען אין אייערע אויערען די ווערטער פון דעם גייסטיגען אגודה־פיהרער הגאוה"ק מגור שליט"א, קורצע אָבער שטאַרקע ווערטער, ווערטער וואָס האָבען הייס אָנגעוואַרימט אייער האַרץ און אייך געווענדעט אויף דעם וועג פון דעם יודישען כח, פון דער יודישער נחמה, אויף דעם וועג פון קאָלעקטיווער צוזאמענאַרבייט פון כלל ישראל, געגען דעם שעדליכען איינפלוס פון די נביאי השקר...

• • •

עס הויבט זיך אָן די גענעראַל־דעבאַטע. אַ טאָג נאָך אַ טאָג, יעדער בעריהרט אנ'אַנדערע אָנגעווּעהטאַגטע פראגע. חנוך, שבת, א. ד. ג. יעדער דערמאַנט אייך אין אַנ'אַנדערע וואונד; איך האָב אין זינען. די רעצעפּט איז א גאַנץ איינפאכע: דריי גימל'ען, גייסט, געניטסקייט און געלד. מיט די ערשטע צוויי גימלען איז נאָך ווי עס איז צו דערליידען, אָבער ווי נעמט מען די דריטע, אָהן וועלכע מען קאָן גאָרנישט מאַכען, און איך הייב ווידער אָן צו פיהלען דעם פעסימיסטישען שטראָם, עס קומען אויף דעם געדאַנק די נביאישע ווערטער: „מכף רגלי ועד ראשי אין בי מתם" מחשבות, פערשידענע שוועבען אַ דורך דעם מוח, און די לעצטע וואָס האַלט זיך אַ לענגערע צייט איז: אתה ד' עד מתי?!

• • •

עס לאָזט נישט איינזיצען אויף דעם פאָדיום. אַ גרויסע דאָזע פון מוטיגע פעסטיקייט מוז האָבען דער כירורג, ווען ער רייניגט און באַנדאַזשירט טיפע וואונדען, נישט אָנגענעהם איז אויך די לאגע פון דעם אסיסטענט וואָס קוקט זיך איין אין די מעשים, נאָך מעהר אונאַנגענעהם איז, פערשטעהט זיך, ווען דער רופא מיט דעם פאציענט זענען איין סוביעקט, ווען מען דאַרף אַנ'אייגענע וואונד היילען און באַנדאַזשירען, און נאָך דערצו ביי אַזעלכע אומשטענדען, עס ווילט זיך א ביסעל אַרויסשלאָגען פון געדאַנק אָט די מחשבות זרות, און איך גיי אַראָפּ אין די קולוארען אביסעל כאַפּען אַ זייטיגען שמועס, פעררויכערן א פאפּיראָס און זיך אַ ביסעל אראָפּלאָזען...

• • •

און אָט דאָ אין די קוליאַרען, צווישען דעם געווירבעל פון די אַרויף און אַראָפּגייענדע דעלעגאַטען, הערט איהר אַ מישמאַש פון דיאַלעקטען. דאָ בעגעגענט איהר דעם סלאָוואַקישען רב מיט זיין ברייט ראנדיגען קאַפּעלוש און נעבען איהם דאָס ישיבה־בחור'ל אין אייראָפּעאישער קליידונג מיט די געלאָקטע פאה'לעך, וואָס בעצירען זיין בעחנ'ט תמימות'דיג פנימ'ל. איהר טרעפט דאַ דעם נאָוואָהרדאָקער מוסר'ניק נעבען דעם עלעגאַנטען ווינער צעיר, דעם ווינער אוניווערזיטעטס־פּראָפעסאָר מיט דעם באַנקיר אין דער געזעלשאַפט פון גאַליצישען חסיד. דעם לאָנדאָנער „ענגלישמען" מיט דעם לאָדזער שטיבעל־בחור. דעם האָלענדער „וואַן" מיט דעם ליטווישען ראש־ישיבה. דעם אקאַדעמיש־דייטשען „אָבערראבינער" מיט דעם פּויליש־קליינשטעטישען רב. איהר האָט דאָ פאַר זיך אַנ'אמת'ע טיפּען־גאַלעריע, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר דעם גלות־יוד פון ארבע פנות העולם, אַלע זענען זיי אַהערגעקומען מיט איין און דעמזעלבען ציל, צו פערשטאַרקען און צו בעקרעפטיגען די רייהען פון די שומרי תורה.

• • •

אַ ליכטיגער געדאַנק בליצט דאַן אויף אין מוח. אַ נחמה געפיהל וואַרימט אָן דאָס בעטריבטע האַרץ, לא אלמן ישראל! נאָך איז פערהאַן אין יודישען פאָלק מאַטעריאל אויסצובויען פאַר איהם אנ'ערהאבענע און גליקליכע צוקונפט. נאָך דאָ געזונטע בעשטאַנד־טיילען פון פאָלקס־קערפּער, וואָס קאָנען דינען אַלס באַזע פאַר זיין נשמה, נאָך דאָ הונדערטער טויזענדער הערצער, וואָס אָטעמען אין זיך אריין ריינע גן־עדן לופט אין דער אונבעריהרליכער ספערע פון דער תורה הקדושה, נאָך דאָ הונדערטער טויזענדער מוחות, וואָס זייער קרים איז נישט אַדורכגעלעכערט פון די טויט־ברענגענדע „ציוויליזאַציע"־מיקראָבען. נאָך דאָ די האָפנונג, אַז דאָס געזונדע האַרץ־בלוט וועט זיך דורך די מיסטעריעזע אָדערלעך אַדורכשלאָגען אַ וועג, אויך צו די קראַנקע אברים און זיי געזונד מאַכען, עס לעבט נאָך אַ יודיש פאָלק!

די שעה פון מיטגעפיהל...

(אויף דער כנסי' גדולה)

פון לייב פיינגאָלד

שטעהט אַזוי ד"ר פנחס כהן און דערצעהלט און דערצעהלט, איבער דער יאָמערליכען וועה־געשריי, וואָס דערטראָגט זיך צו אונז פון אחינו בני ישראל אין רוסלאַנד, אין ראַטענפערבאַנד. — א לאַנד, וועמענס פלאַטערענדע פאָהן איז רויטקייט, בלוטיג און רויט, בלוטיג זענען זייערע מעשים. א שארפער בליק לעזט אראָפּ פון דער פאָהן:

— צו יודישע צרות איז נישטאָ קיין עק, קיין סוף!...

אַז דאָס איז אַ מדינה אויף דער וועלט, וואָס שחט און האַקט כסדר אונטער יודישע לעבענס, רק דערפאַר, ווייל זיי וואגען צו האָבען ג—ט אין הארצען. אַ מקום פון רשעית לשם רשעות, א מדינה פון רוצחים און רציחה, אָהן שום גרעניץ איז דאָס! —

זוכט די כנסי' גדולה צוזאמען מיט דער מועצת גדולי התורה, אנ'עצה, א וועג צו זיין ביכולת, וועניגסטענס כאָטש א קליינע הילף, א ברעקעלע לינדערונג אנטקעגען צוטראָגען זיי. אונזערע שוועסטערן און ברודער, וועמען דער גורל האָט פערוואָרפען צו מוזען קוואַטעווירען אין דעם ראַטענפערבאַנד.

און אפשר פרובען אפעלירען צו דער גאנצער וועלטמענשהייט, צו דער וועלט פון ציוויליזאציע, צו דער מענשהייט פון פראָגרעס — זאָלען זיי מעגליך וועהרען, האַמעווען די רציחה פון רויטען מזרח?

אָבער, ווער, ווער וועט דאָס מקבל זיין דעם אפעל. ווער קען דאָס דערהערען און זיך אָננעמען די קריוודע. אז עס האַנדעלט זיך נאָר אין רציחה איבער די קינדער פון פאָלק ישראל?...

און ווי איז עס מעגליך צו דערהערען אונזער וועהגעשריי, וואָס איז אויסגעשמוצט פון בלוט און טרעהרען —

• * •

עס ווערט אַ ביסעל לייכטער אויף דעם האַרץ, עפּעס ווי אַ שווערען שטיין אַראָפּגעוואָרפען. אַ האָפנונג־שטראַהל הייבט אָן, וואָס אַמאָל מעהר צו לייכטען. עס דערמאָנט זיך דער מאמר חז"ל, „כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים". עפּעס אַ וואונדערבאַרען כח האָט אין זיך די יודישע אמונה, וואָס ווערט סימבאָליזירט דורך דעם שבת קודש, זי איז שטאַרקער און מעכטיגער פון אַלערליי אָרט־בעדינגונגען, פון אַלערליי קולטורען, זי מאַכט דעם יוד פאַר עקסטריטאָריאַל, זי דערהייבט איהם איבער די גרעניצען פון פעלקער און לענדער, זי גיט איהם כח און אויסדויער נישט אַרונטערצופאַלען אונטער קיין שום איינפלוס, און ווי ישראל סבא אַמאָל האָט דערהאַלטען זיין שם־ועבר־תורה אומעטום ווי ער האָט נאָר געוואַנדערט, דערהאַלט אויך ישראל סבא היינט זיין תורה, אומעטום ווי ער שטעלט נאָר זיין פוס, און קיין שום כח אין דער וועלט קאָן זי פון איהם נישט אָפּרייסען, דען אַ הימלישע נחלה האָט ער בעקומען, אַ נחלה בלי מצרים, אָהן גרעניצען און אָהן הינדערנישען, ער איז אייביג און עקסטריטאָריאַל!

• *

געפונט זיך נאָך ב"ה דער עקסטריטאָריאַלער כח ביים יודישען פאָלק. וואָס עס האָט קלאָר בעוויזען די צווייטע כנסי', געפונט זיך נאָך אויך גענוג כח ביי איהם איבערצווינדען צייטווייליגע קריזיסען, דאָס וואָס איז העכער פון דעם אָרט איז אויך העכער פון דער צייט, און בעפליגעלט פון גייסט און האָפנונג מוז אַגודת ישראל ווייטער שרייטען אויף איהר היסטאָרישען וועג. אָט דער געדאַנק האָט מיך בעגלייט די גאַנצע צייט פון דער כנסי', האָט מיר געמילדערט איהרע דעפּעקטען אַזש ביז צו דעם רקודיגען זמר. עוצו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום כי עמנו אל!

אַז טאָמער האָט זיך געפונען זיינער צייט א אייגענער, א באָלשעוויק א געוויסער ד"ר אָסקאר, וועלכער האָט אָפען געפרעגט:

— היתכן? סטייטש, א מדינה, וואָס איז מתחלה געשאַפען געוואָרען אויף דער שוים פון צו פערמיידען בלוט־פערגיסונג, אויסראָטען יעדער ארט רציחה, און דאָך, זאָלען גאָר די אליין שטעהן טאָג איין, טאָג־אויס און פאָכען מיט דער שווערד איבער יודישע קעפ? וואו האָט דאָס דען דער שעפער פון קאָמוניזם אמאָל געזאָגט אַז מען זאָל טראַטעווען יענעמס קדושה. אין בעסטען פאל איז געוואָרען אַרויסגערוקט דער געדאַנק צו בעקעמפען ווי ווייט מעגליך יענעמס קדושה?!

כאָטש ד"ר אָסקאר איז אַ „אייגענער" געוואָרען, איז דאָך דערפאַר געפאַלען איבער זיין האַלז די פעטש — — —

נישטאָ ממילא די האַנד. וואָס זאָל לעת עתה זיין אימשטאַנד משנה צו זיין די דאָרטיגע פערהעלטענישען. נישטאָ דאָס וואָגיקע וואָרט, וואָס זאָל עפענען זיי דעם מוח. אַז סיי בורזשואזע רציחה, סיי באָלשעוויסטישע רציחה איז אלץ איינס דאָס געמיינסטע. וואָס די וועלט האָט געבוירען, וואָס האָטענטאָטישע קינדער האָבען געקענט אויסטראַכטען.

וואָס דען טהון? — שווייגען? כלל וכלל שווייגען? וואָס זאָלען מיר טהון, אז מיר זענען א פאָלק, וואָס מיר קענען באין אופן נישט זיין טויב צום וועה־געשריי און יאָמער פון אונזערע ברודערס און שוועסטערס בלוט, וואָס שרייט אַפויר פון די קברים אין ראַטענפערבאַנד, אין רויטען מזרח?!...

פאַלט טיף אין הארצען ביי יעדען יחיד צו איין־און־איינציגע עצה:

מ י ט ג ע פ י ה ל!.

א גאַנץ בעשיידענע עצה. אמת. אָבער דערפון איז אין זיינער צייט אַ מעכטיג פייער ענטשטאַנען איבער די אַלע צאַרישע רוצחים, וואָס האָבען געפייניגט די בני ישראל און עס האָט זיי פאַרברענט... זיי אָפּגעווישט פון דער וועלט!...

מיטגעפיהל — אַ בעשיידענע תפלה פון כלל ישראל פארן כסא־הכבוד, אז פאַלען זאָל ג—ט'ס צאָרן איבער זייערע קעפ!...

אָט דאָס בעשיידענע געוועהר. וואָס איז אונז נאָך אין גלות צווישען פעלקער פערבליבען — —

▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪▪

אליעזר שינדלער

יוד,

געהייליגט דעם אָנדענק פון די קדושים אין ארץ ישראל.

אויף טויזענטער עקדות האָסט דיין האַלז געשטרעקט,
אויף טויזענטער מזבחות האָסט דיין בלוט פערגאָסען;
טויזענטער פון דורות האָסט געמונטערט דו, געוועקט —
און קיינמאָל פאַר קיינעמען דיין ליכט פערשלאָסען...
אין טויזענטער פון פייערס האָסט דיין זעל געלייטערט,
אין טויזענטער פון טייכען האָסט דיין גייסט געריינינט;
דער שכר: די פעלקער האָבען זיך פון דיר דערווייטערט,
געקוילעט דיך, געהאָנגען און געפייניגט...

מינכען, אלול פ"ט

די תקיעה גדולה...

(בילדער פון דער צווייטער כנסי׳ גדולה אין ווין)

פון מאיר שוואַרצמאַן

די שטימונג אין זאַל איז זעהר א ערנסטע. דעלעגאַטען און געסט קומען אָן פון אַלע טהירען און זעצען זיך אויף זייערע אָנגעצייכענטע פּלעצער.

עס דאַכט זיך, ס׳איז יעצט ערב יום כפור פאַר׳ן נאַכט, מנחה-צייט, אַלע קומען מתפלל זיין די ערב יום כפור׳דיגע מנחה. מיט לאַנגע וואַקסענע אָדער חלב׳נע ליכט אין די הענד, זיי וואַרטען די כנסיה הגדולה זאָל די אַלע ליכט פון אַלע עקען וועלט אָנצינדען און דער גאַנצער גלות, זאָל פערוואַנדעלט ווערען אין א ג—טליך פייער...

פון מינוט צו מינוט ווערט דער זאַל פולער, כמעט אַלע ערטער זענען שוין בעזעצט. באַלד וועט זיך הערען די וואַרימע האַרציגע תפלה פון די גדולי ישראל און פון אַלע דעלעגירטע און געסט. יעלה תחנוננו מערב...

באַלד וועט זיך הערען דער רוף פון ישראל׳ס מנהיגים צום תורה פאָלק: לפני ה׳ תטהרו!!! און די שטימע וועט אַריינדרינגען טיף אין די הערצער פון די אויסדערוועהלטע און קיינמאָל וועט נישט פערלאָשען ווערען דאָס ליכט, וואָס וועט אָט אין דעם ערהאַבענעם מאָמענט אָנגעצינדען ווערען, און קיינמאָל וועט נישט שטום ווערען יענער הייליגער רוף פון די גדולי האומה: רחצו הזכו... לפני ה׳ תטהרו.

אזוי האָט כמעט יעדער געפיהלט און געדענקט אין יענעם גרויסען מאָמענט פאַר דער ערעפנונג.

הרב דר. פנחס כהן עפענט די צווייטע כנסי׳ גדולה. אין זאַל הערשט א הייליגע שטילקייט. אַלעמענס אויגען זענען געווענדעט דאָרט אהין צום פרעזידיום-טיש, וואו עס זיצען די גדולי ישראל.

אַזוי הויבט אָן דער פרעזידענט פון דער אַלוועלטליכער אגודת ישראל. „מכנף ארץ זמירות שמענו״, פון אַלע עקען וועלט זענען זיך צוזאַמענגעקומען דאָס בעסטע, וואָס אונזער אומה פערמאָגט. ריכטיג און געלונגען איז געווען דער אויסדרוק. ווייל אַלע האָבען טאַקי אַזוי געפיהלט, אַלע זענען זיי געקומען אָפּגעבען אַ לויב-געזאַנג דעם בעשעפער... ווער עס האָט אויערען געהאַט, דער האָט געהערט יענע שטילע תפלה, וועלכע איז אַ פּגעגאַנגען פון סופין-זאַל...

ד״ר כהן רעדט וועגען די יבלוטיגע געשעהענישען אין ארץ-ישראל און רייסט איבער זיין ערעפנונגס-רעדע. דער חזן פון דער שיף-שוהל מאַכט די געפאַלענע אין חברון און אין אַנדערע ערטער א הזכרה...

אל מלא רחמים שוכן במרומים... דאָ ווענדעט זיך צום צווייטען מאָל די גאַנצע הערליכע כנסי׳ הגדולה צום מלא רחמים. די תפלה איז ריהרענד. ווען דער חזן קומט צו די ווערטער: „שנשחטו ונהרגו על קדוש השם״ ברעכט אויס דער גאַנצער זאַל מיט אַ געוויין... ווי ריהרענד איז געווען יענער מאָמענט. עס האָט זיך געדאַכט, אַז אַלע שטעהען מיר מיט געבויגענע קעפּ פאַר די אָפענע קברים פון יענע געפאַלענע קדושים.

אל נקמות ה׳, אל נקמות הופיע... נעם נקמה ג—ט פון אברהם, יצחק און יעקב, פערשווייג נישט דאָס אומשולדיג פערגאָסענע בלוט...

דמם לא נקיתי!

עס בעגריסט דער פּרעזידענט פון צענטראַל-ראַט פון דער אַלוועלטליכער אגודת ישראל הרב לעווין שליט״א פון רייסא.

„זעקס יאָהר זייט די ערשטע כנסי׳ הגדולה האָט זיך געוואָנדען צום אַלוועלטליכען יודענטום מיט א תקיעה גדולה״...

אין דעם ערנסטען מאָמענט האָט מען טאַקי געפיהלט, אז עס פעהלט א תקיעה... און איך בין זיכער, אַז אין דעם מאָמענט, ווען הרב לעווין האָט געלאָזט פאַלען דאָס וואָרט תקיעה גדולה, האָט אָבגעשאַלט אין גאַנצען זאַל די תקיעה גדולה, אַלעמענס הערצער זענען אויפגעציטערט געוואָרען... והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול... יאָ, אזוי האָט זיך עס געדאַכט, אַז אָט זענען מיר נאָהנט צו יענעם גרויסען טאָג...

דער טשאָרטקאָווער רבי שליט״א בעגריסט:

זיין שטים איז שטיל און ציטערדיג —

„הייליגער טאַטע! ווען וועסטו אונז שוין צוריק ברענגען קיין ירושלים. אונזערע ברידער האָבען אויסגעטרינקען אַ כוס התרעלה. ווען מיר דערמאָנען זיך אין זיי ציטערן די נימי הלב...״ די ערשטע כנסי׳ איז געווען אַנ׳עת לדבר, די צווייטע איז אַנ׳עת לעשות.

דער אויבערשטער זאָל אונז העלפען אַ כתיבה וחתימה טובה. מען זאָל דערלעבען רוב נחת והרחבה...

דער גערער רבי שליט״א בעגריסט:

דאַ הערט מען דעם רוף פון אַ יודישען מנהיג צו ג—ט׳ס פאָלק. „עם ה׳ חזקו ונתחזקה״. — קינדער פון ג—ט׳ס פאָלק שטאַרקט איינער דעם אַנדערן, וועלען מיר זיין געשטאַרקט.— די אגודת ישראל איז געשאַפען געוואָרען מחזק צו זיין דעם יודישען דת״.

„מסיתים, מדיחים און נביאי שקר זענען דאָ אין אַלע ווינקעלעך, און נאָר א רבים קאָן העלפען״.

„יעדער חבר פון אַגודת ישראל מוז זעהן ביי זיך און ביי זיין בני-בית צופיהרען זיך יודיש ע״פ חוקי התורה והדת.״ דאָס איז אגודת ישראל און דאָס מוז אגודת ישראל זיין!

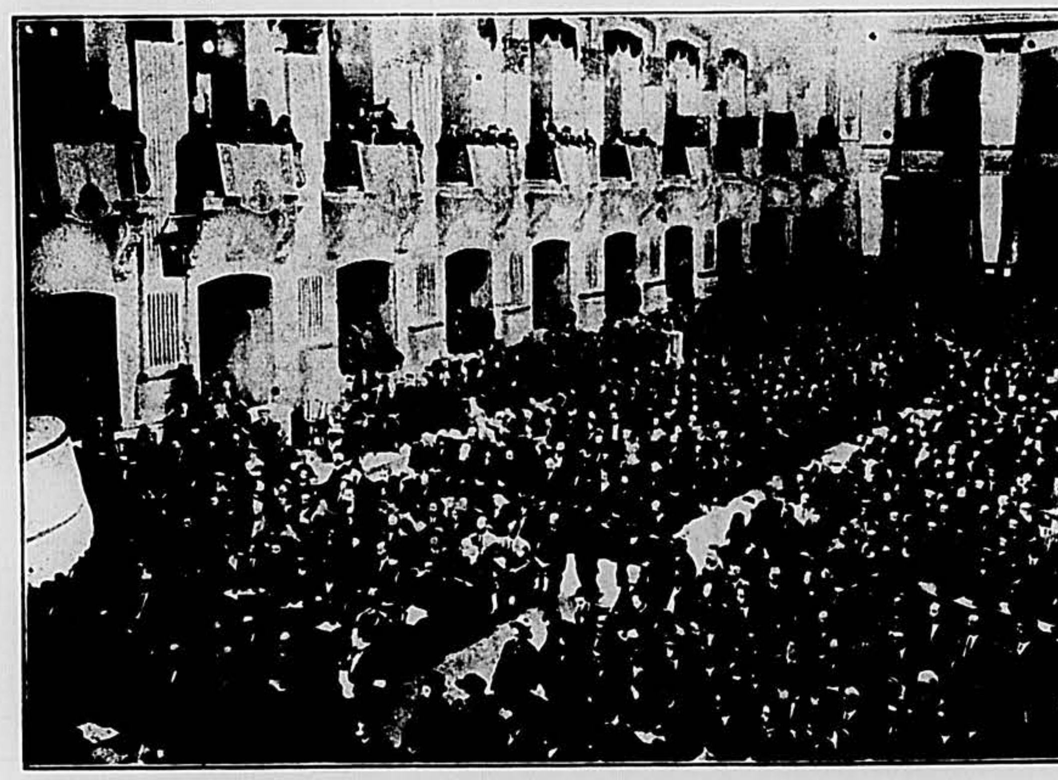

דאָס אַלגעמיינע בילד אויפ׳ן זאַל פון דער כנסי׳ הגדולה.

אין די ערשטע רייהען דיפּלאָמאַטען און פּרעסע-פאָרשטעהער.

די צילען און אויפגאַבען פון „בנות אגודת ישראל״

פון בנימין זוסמאַן

איינלייטונג צו א סעריע ארטיקלען וועגען בנות-אגודת-ישראל

בנות אג״י אלס אגודיסטישע פרויען-אָרגאַניזאַציע קען נישט גענומען ווערען אין בעטראַכט ווי אַ פּראַקציע מיט אַ בעזונדערן קוק אויפ׳ן לעבען, און אַלס בעזונדערע ריכטונג אינערהאַלב דער וועלט-אָרגאַניזאַציע פון „אגודת ישראל״, אַזוי ווי ס׳זענען בכלל פראַקציעס פון די ראַדיקאַלע בעוועגונגען, וואָס זייערע יסודות האָבען נישט קיין פעסטען באָדען און זיי זענען צוזאַמענגעשטעלט פון שוואַכע, נישט אויסגעהאַלטענע מאַטעריאַלען.

„בנות-אג״י, פונקט אַזוי ווי „צעירי״ און „פּועלי״-אג״י, קומט נישט צו רעוואָלטירען — רעפאָרמירען, אָדער אויסצובעסערן די גענוג שטאַרקע און אינהאַלטסרייכע אידעאלאָגיע פון „אגודת ישראל״, נאָר מוסיף צו זיין און צוצוברענגען ציגעל און צעמענט, כדי צו דערפיהרען דעם הייליגען בנין פון ישראל סבא צו דער העכסטער מדרגה און צום ענד-ציל פון זיין בעשטימונג.

שוין בלויז דער נאָמען אַליין „בנות אגודת ישראל״, וואָס די טעכטער-אָרגאַניזאַציע פון אונזער בעוועגונג טראָגט, בעווייזט קלאָר און בולט, אַז דער געדאַנקען-גאַנג, דאָס פּראָגראַם און די וועלט-אַנשויאונג פון דער אָרגאַניזירטער אָרטאָדאָקסיע, איז אויך דער תכלית צו וועלכען ס׳שטרעבען די אָרגאַניזירטע בנות-אג״י.

„בנות״-אג״י וויל נישט גורע זיין פונ׳ם אידעאלאָגישען, פּאָליטישען און געזעלשאַפטליכען „אני-מאמין״ פון דער אגודה; נאָר אדרבא, צוצוגעבען און מוסיף צו זיין וואָס ס׳איז נאָר מעגליך. אַלס די געטרייסטע און הייסעסטע אָנהענגער פון דער אגודה-בעוועגונג, אָהן זייטיגע פניות און אָהן וועלכע ס׳איז קאַריעריסטישע טנדנצען טרעפט מען זיי אין די רייהען פון „בנות״-אג״י. אין אַלע אגודיסטישע אַקציעס נעמען זיי אַנ׳אַקטיווען אַנטייל, און זיי שטרעבען גלייך מיט זייערע מענער און ברודער צו איין און דעמזעלבען ציל, צו דער דערהויבונג פונ׳ם קרן התורה, צו מאַכען הערשען דעם טראַדיציאָנעל-יודישען גייסט אין יודישען לעבען.

„בנות״-אג״י איז געקומען מחדש זיין נייע אויפטהוען, אַריינברענגען פרישען לעבענס-שטראָם און צו בערייכערן די אגודה-אידעאָלאָגיע מיט דעם שענסטען אידעאישען קאָלאָריט — אָדער בעסער געזאָגט — צוצופיהרען דאָס אגודה-ווערק צו דער העכסטער שלמות.

אַזוי ווי „צעירי״-אג״י איז געקומען מחדש זיין אין דער אגודה די לעזונג פונ׳ם יוגענד-פּראָבלעם, און „פּועלי״-אג״י די סאָציאַלע גערעכטיגקייט לויט דעם גייסט פון דער תורה, בערייכערנדיג דעם ריזיגען קאָמפּלעקס פון צייט-פראַגען, און לעבענס-פּראָבלעמען וואָס אגודת-ישראל האָט זיך געשטעלט אַלס ציל צו פערענטפערן זיי, אַזוי איז אויך „בנות״-אג״י געקומען מחדש צו זיין די לעזונג פונ׳ם פרויען-עמאנציפּאציאנס פּראָבלעם, אַלס דער דירעקט פעראינטערעסירטער פאַקטאָר פון דער אָרטאַדאָקסישער געזעלשאַפטליכקייט, דער עיקר ציל פון בנות אג״י איז, צו פערפעסטיגען די רעליגיעזע יסודות פון דער יודישער פרויען-וועלט דורך דער פערטיפונג פונ׳ם רעליגיעזען בעוואוסטזיין ביי דער יודישער טאָכטער, און דורך בעקענען זי מיט די גייסטיגע אוצרות פון דער תורה-קולטור. דאָס דאָזיגע איידעלע שטרעבען קען „בנות״-אג״י דערגרייכען דורך צוויי וועגען, נעגאַטיווער און פּאָזיטיווער.

דאָס ערשטע איז: צו פיהרען אַ ברייט פערצווייגטע אויפקלערונגס אַרבייט דורך די בעסטע און די פעהיגסטע ארטאדאקסישע קרעפטען פון דער פרויען מחנה; אויסצוואָרצלען די פּאַראורטיילען און די עם-הארצ׳ישע אויפפאַסונגען וועלכע האָבען זיך איינגעבירגערט אין די הערצער און אין די מחות פון די יודישע פרויען לגבי דער שטעלונג און בעציהונג פון דער תורה צו דער פרוי; אויפצווייזען דאָס לעכערליכקייט און דאָס גרונדלאָזיגקייט פון די אַלע דעמאגאגישע איינרעדענישען און בעהויפּטונגען מצד די ראדיקאלען וועגען דער גרינגשעצענדער און לעצטראנגיגער ראָל וואָס די יודישע פרוי שפּילט כלומרש׳ט אין יודישען לעבען; אויפצוקלערען און אָנצווייזען דורך רעפעראַטען און פּאָרלעזונגען אויף דער צושטערונגס-אַרבייט, אויף די פאַמיליען-חרבנות, אויף דער אַוועקרויבונג פון דער קרוין פון יודישער צניעות און אידילישען גליק, אויף דער ענטוואַרטונג און דעגענערירונג וואָס דאָס פרייע ג—טלאָזע, פערגוי׳אישטע לעבען האָט גורם געוועזען, אַזוי, אַז די מתוקנים פון די אומות-העולם ווייזען שוין היינט אָן מיט פערביטערטער פערצווייפלונג אויף דער צופוילונג פונ׳ם ווינקעלשטיין פון דער מענשליכער געזעלשאַפט, אויפן חורבן פונ׳ם פאַמיליען-לעבען.

און דאַן קומט דאָס פאָזיטיווע אויפבוי-ווערק פון „בנות״-אג״י; דאָס שאַפען פון אַ גייסטיג ווינקעלע, וואו די יודישע טאָכטער זאָל געפינען אַ ריינע, וואַרימע און בעוואוסטזיניגע אטמאספערע, וועלכע זאָל איינצייטיג דינען אַלס שוץ-וואַל געגען די מאָדערנע צייט כוואַליעס, און וואו זי זאָל אַ דורכגעהן א שול, אַזאַ מין ערציהונגס-אַנשטאַלט אין וועלכער זי זאָל אין זיך אַריינזאַפּען דאָס שענסטע און דאָס בעסטע פון אונזער רייכער, ליכטיגער און בעגייסטערענדער יהדות-ליטעראַטור, דורכ׳ן שטענדיגען לערנען און פערטיפען זיך אין דער אידעאַלער סימבאָליסטיק פון די מצוות התורה; אין די אייביגע אמת׳ן פון קדושות ישראל; אין די פערל׳דיגע געדאַנקען פון אונזערע אגדות התלמוד והמדרשים; אין די געוואַלדיגע, גראַנדיעזע ערשיינונגען פון אונזער איבער מענשליכער מערטירער-געשיכטע, וואָס דאָס הייסט ביי אונז בכלל — מאור שבתורה און מוסר היהדות.

בנות אג״י האָט נאָך אַנ׳אויפגאַבע: נעמליך, צוריק אויפצולעבען, צוצופלאַקערן און בענייען די שענסטע יודישע טראַדיציע, וועלכע די יודישע טאָכטער האָט אין אַלע דורות געהאַלטען און געפלעגט, ממש וואונדער בעוויזען, דאָס איז די מדה פון „רחמנות״ אָדער „גמילת-חסדים״, נישט אין דעם טרוקענעם, אייראָפעאישען, הומאַניטארען בעגריף פון פילאַנטראפיע, וואָס איז נישט געשטיצט אויף אַ רעליגיעזען יסוד, נאָר די אמת׳ע מדה פון רחמנות וואָס געהט האַנד ביי האַנד מיט יודישער צניעות און טיפער רעליגיעזיטעט; גרינדען וואוילטעטיגע אינסטיטוציעס, בעזאָרגען עלענדע יתומים און אָרימע זקנים, און בכלל, דאָס צאַרטע און ווייכע פרויען האַרץ וואָס איז אַזוי עמפינדליך פאַר מענשליכען צער און פּיין, צו פערוואַנדלען עס אין אַ שעפעריש, קאָנסטרוקטיווער און הילפבערענגענדע לטובת דער יודישער געזעלשאַפט.

בנות אג״י דאַרף לעזען דאָס פרויען-פּראָבלעם וואָס בעשטעהט פון „עמאנציפּאציע, מוטערשאַפט און וואוילטעטיגקייט״ אינ׳ם גייסט פון דער העכסטער שלמות, וואָס זאָל פיהרען צו מענשליך-גייסטיגער עמאנציפּאציע, צו גליקזעליגער-אידישער מוטערשאַפט, און צו יודישער און טיף-מענשליכער וואוילטעטיגקייט, צום וואויל און גליק פון דער גאַנצער מענשהייט.

פרוי אין וועלט און פרוי אין ארץ-ישראל

פֿון ו. לייכטער· תל-אביב

איבער דעם ווייטערדיגען גורל פון דער וועלט-פרוי אינ׳ם געזעלשאפטליכען און עפענטליכען לעבען, ווערט יעצט אין די ציוויליזירטע לענדער שטארק דעבאַטירט. די שטעלונג פון פרוי צו געזעלשאפט און געזעלשאַפט צו פרוי: געגענזייטיג.

די עמאַנסיפאציע פון דער אַמעריקאַנער און אייראָפעער פרוי, וואָס איז געוואָרען אַ נויטווענדיגקייט אין די נאָך-מלחמה-יאָהרען, ווערט יעצט געשטעלט אונטער א פראגע-צייכען, דענקענדע מענשען — מענער און פרויען — קוקען זיך אַרום אויף די פאָלגען פון די דאָזיגע ווייט פערברייטערטע רעכט.

עס שטעלט זיך אַרויס, נעמליך, אַז דאָס ווידמענען זיך פון דער פרוי דעם עפענטליכען געזעלשאַפטליכען לעבען האָט ביי איהר צוגערויבט דאָס, וואָס עס ווערט גערופען ווייבעריש קייט, און האָט איהר געמאכט פאַר א פערקריפּלונג אין איהר גייסטיגען זין. די פרוי אלס טראַמוויי-פיהרערין און אויטאָ-לענקערין, אַלס אזאָלכע, וואָס זאָל תמיד הערען אין זיך דעם רוף פון דער פאַבריק׳ס-סירענע און דעם רויש פון די אונצעהליגע מאשינען-רעדער, כדי, שפעטער, פערפאַלען צו ווערען אינ׳ם קאָלעקטיוו און נומערן-סיסטעם פון די וואַרען-הייזער און פאבריקען-קאָלאָסען — פאַר די דאָזיגע פרוי ווערט געפאָדערט א רעוויזיע, (און אויך די פרוי אַליין פערלאַנגט זי. כ׳האָב עס שטענדיג געזאָגט, אויב מען רעדט וועגען אַ גרעניץ צו ע ל י ה — טאָ עקזיסטירט נישט אזאַ פאַר׳ן מאַן, עס עקזיסטירט אָבער אזאַ פאר די פרוי — העכער, ווי דער בעשטימטער פונקט, שטייגט זי נישט. דערפאַר, אָבער, ביי דער י ר י ד ה — פאלט דער מאַן אָהן אַ גרעניץ, ער פערלירט דעם גאַנצען מהות און פרצוף זיינעם, דאַגעגען די פרוי פאלט ביז אַ גרעניץ—און דאַן פרוועקט זיך איהר וועזען, איהר אינדיווידואַליטעט).

די דאָזיגע גלייכבערעכטיגונג האָט זיך דער עיקר נעגאַטיוו אָפּגערופען אויפ׳ן פאַמיליען-לעבען (נישט אַזוי צוליב נויט, נאָר צוליב בעקוועמליכקייט) און עס איז צערשטערט געוואָרען דער בעגריף הויז, וואָס דאָס שאַפט די אינערליכע קולטור-אייגענשאַפט פון יעדען מענש און פאַמיליע און פאָלק און נאַציע.

דאָס וועלען אויפצוואונגען אויף זיך די מ ע נ ע ר י ש ע מאניערען (נישט בלויז אין דער מאָדע: אין דער האַרטער און שטראַמער ליניע) און אייגענשאַפטען — וואָס דאָס האָט זיך, לײדער, אויך אַריינגעריסען אין אונזערע בעסערע יודישע הייזער — דאָס וועלען אומוואַנדלען און אומשיכטען פון נאַטירליכער טראַדיציע און געזעץ אין משך פון ווייניג יאָהרען, — האָט אַלזאָ, געבראַכט. לויט אלעמענס בעהויפּטונג, צום אונטערגאַנג פון דער פ ר ו י אין איהר בריטען ענטוויקעלטען זין.

— עס זענען צערשטערט געוואָרען די יסודות פאַר דעם אינערליכען רייץ און אינערליכע, איינגעבוירענע צניעות פון דער פרוי ! — — —

כ׳האָב, וואָס אמת, נישט דעם קלענסטען צוטרוי צו די דאָזיגע היינטיגע אונטערזוכונגען וועגען דער לאַגע פון דער מאָדערנער פרוי. וואָרום, זייט וויסען, מענשען, — און בפרט מענער — זוכען היינט דאָס זאַכ ל י כ ק יי ט אין יעדען געגענשטאַנד. דער עגאָאיזם דיקטירט היינט זיינע העכסטע רעכט מיט די גרעסטע מאָס אַכזריות און פערביטערטקייט. היינט וויל מען נאָר נ ע ה מ ע ן. ווי זאָגט ניטשע: אויב דו האָסט וועמען ליב, אויב דו ווילסט מקיים זיין דעם ואהבת לרעך כמוך — טאָ לאָז איהם אָפּ, דיין פריינד, לאָז איהם אַזוי-צו-זאָגען „לויפען"... וואָרום ביי יעדע בעריהרונג — נעמסטו עפעס צו ביי איהם... און היינט איז עס, לײדער, אַזוי, אַז אויב אַ מענש רעדט צו

דיר עפּעס, ער גריסט נאָר צו דיר, מיינט ער קודם-כל זיך — זיין אייגען-נוצען. און אויב די ציוויליזאַציע-פעלקער האָבען נאָך די מלחמה-יאָהרען ערלויבט די פרוי אויף פרייהייט, איז עס געווען, זאָג איך, לטובת דעם מאַן, און אויב ער וויל יעצט ביי איהר די דאָזיגע „פרייהייט" צו נעמען, איז עס ווייטער לטובת דעם מאַן.

וואָרום די פרוי האָט זיך אַרויסגעשטעלט אלס אַ פעהיגע ק אָ נ ק ו ר ע נ ט י ן, די פרוי האָט אָנגעהויבען אין געוויסע פרנסה-פּאָזיציעס ארויסצורייסען, צוביסלעך, דעם ביסען-ברויט ביי דעם מאַן, און נאָך: אין די נאַטור פון מענשען ליגט בעהאַלטען דער געפיהל פון וועלען הערשען, בעהערשען — דער מאַן וויל זיך אויף ווייטער בעהאַלטען דאָס איינציגע געבליבענע געביט פון הערשען—די פרוי,—דאָך די שוואַכערע העלפט.

די אומות העולם שעהמען זיך נישט אָפען צו זאָגען, אַז דורך די מאָדערנע עמאַנסיפאַציע איז ביי זיי, ביי די מענער הייסט עס, צוגענומען געוואָרען דאָס רעכט אויף דאָס שפּילעווודיגפאָרצעלאַנענע—לויט זייערע בעגריפען—וואָס עס רופט זיך, פ ר ו י !...

*

אַנדערש אָבער געשטאַלטעוועט זיך די לאַגע פון דער יודישער ארץ-ישראל-פרוי, זי דאַרף נישט קיין רעוויזיע אין איהרע רעכט. די רעכט, וואָס די יודישע פרוי האָט בעקומען לויט די תורה און די רעשט, וואָס זי האָט זיך שפּעטער אליין עראָבערט, האָט זי כשר פערדינט.

די יודישע פרוי אין ארץ-ישראל בעדינט זיך מיט די פולע מאָס גלייכבערעכטיגונג אינ׳ם גאַנצען עפענטליכען לעבען. (אין געוויסע פונקטען קומט עס שוין אַזוי ווייט, אַז עס שטעהט אין קאָנפליקט מיט׳ן יודישען דין און מסורה. און דאָ דאַרף עס באַלד בעמערקט ווערען, אַז די דאָזיגע ווייטגעהענדע רעכט האָט זי זיך נישט אַליין גענומען, נאָר איז איהר פון געוויסע פּאָליטיקער דוקא מיט א ו נ פ ר יי ה יי ט אָנגעוואָרפען געוואָרען, די פרוי אויסצונוצען אינ׳ם קאַמף פאַר געוויסע נישט-ריינע קאָמבינאַציעס).

און די דאָזיגע רעכט נוצט אויס די פרוי נישט, כדי צו ערפילען די ראָלע פון מאַן, צו ווערען עפּעס אַנדערש אלס זי איז, נאָר, אַדרבא, כדי בעסער צו ערפילען די ראָלע פון פרוי.

דער יודישער פרוי אין ארץ-ישראל איז געגעבען געוואָרען די פולע רעכט פון אַליין-פערדינען און צו אייגענע עקזיסטענץ, נישט כדי צו האָבען אויף יענע-איהרע אויסגאַבען, וואָס דער מאַן וויל נישט, און איז נישט בכח צו געבען, נאָר, אדרבא, אריינצוברענגען אינ׳ם אייגענעם הויז פרישע ענערגיע און געזונד, לעבען און מוט. די פרוי אין אר״י ווערט פון איהר גוטען ווילען דער קרבן פון דער פאַמיליע, — איהר הייליגסטער ציל און אויפגאַבע.

און ס׳שטעלט זיך טאַקי אַרויס, אַז די פרוי אין אר״י איז נישט דעם מאַנ׳ס ק אָ נ ק ו ר ע נ ט, נאָר זיין שותף. דער שותף צו ליידען און פריידען.

און דערפאַר דער אונבעגרעניצטער צוטרוי, וואָס די פרוי אין ארץ-ישראל געניסט מצד דעם מאַן, אַקסעל ביי אַקסעל טרעטען זיי אריין אינ׳ם קאַמף פאַר עקזיסטענץ און וועלט-ערהאַלטונג און דורות-צוקונפט.

עס קומען מאָמענטען, ווען פרוי, אַלס אַזאָלכע, הערט אויף צו עקזיסטירען אַ קעגען איבער דעם מ אַ ן, דער מאַן אָ קעגען איבער דער פ ר ו י — נישט צוליב איבערגעזעטיגטער „זאַכליכקייט", נאָר צוליב ריין טובל זיין זיך אין אייגענעם מהות, צוליב ריין מ ע נ ש ל י כ ק יי ט, ווייל, ווי געזאָגט,

נישט מאַן און פרוי בעקעמפען זיך, נאָר זיי אונטערשטיצען זיך, ערגענצען זיך, נישט נאָר צוליב וועלט-עקזיסטענץ, נאָר אויך צוליב לעבענס-עקזיסטענץ—פאר׳ן וואויל פון דעם אייגענעם הויז און פאָלק.

און אויך דאָס פ׳מיליען-לעבען האָט א העכערן און הייליגען ציל—און עס האָט דאָך זיכער אזא איינעם -- און אויב דער דאָזיגער ציל ווערט ערגיץ-וואו אין לעבען פערווירקליכט — טאָ נאָר אין ארץ-ישראל, דאָרט קאָן עס קומען צום גרעסטען אויסגוס און תיקון.

דאָס גרעסטע הייליגטום אין דער בריאָה איז הארמאָניע. און נישט אזוי די נאַטירליכע הארמאָניע, ווי דאָס וועלען איהר ש א פ ע ן און דאָס נ אָ כ ג י ב י ג ק יי ט און אָ פ פ ע ר ווי ל י ג ק יי ט, כדי דאָס צו בעפעסטיגען, און ווער. אויב נישט די פרוי אין ארץ-ישראל, ווייזט ארויס די גרעסטע מאָס נאָכגיביגקייט [illegible] אָפּפערווילליגקייט פאר איהרע פליכטען ?

די פרוי אין ארץ-ישראל שטעלט זיך די מינימאלסטע פאָדערונגען [illegible] דער מאקסימאלסטער פאָטענץ. זי איז פעה׳ג אויך צו געבען—אלץ אוועקציגעבען, אוועקצוגעבען כחות פיזישע און גייסטיגע. און נישט נאָר דעמאָלט ווען ס׳האַנדעלט זיך

וועגען זיך, אייגען-נוצען, נאָר דער עיקר, און דאָ קום איך צום אויספיהר —:

די פרוי אין ארץ-ישראל קאַן אויך דעם מאַן ערמוטיגען צו ווידערשטאנד אקעגען דעם אלעמען, וואָס עס בעשווערט איהם דאָס לעבען דאָרט, וואָס מאכט איהם אפּאטיש און לעבענסלאָז.

— וואָס פאַר א שטארקע דאָזע מוט און ווידערשטאַנד דאַרף מען אליין פערמאָגען, אום צו קאָנען אויך א געוויסען סכום אויסצוליפערן ?

און די פרוי אין אר״י איז נישט בלויז דער ש ו ת ף צו ל יי ד ע ן — מיר ווייסען: פרויען זענען שטאַנדהאַפטיג אויף וועהטאָגען — זי איז אויך בכח צו פערשאַפען דעם מאַן די בעסטע און איידעלסטע מינוטען פון איבערגעבענהייט און פול-מענשליכקייט, וואָס ליגט אין איהרע אינערליך-אינערליכסטע לעבענס-פאָדערונגען און לעבענס-פעהיגקייטען.

און צוליב דעם דאָזיגען שותפות אינ׳ם לעבען — און נישט קאָנקורענץ און נישט אטאקירען — האָט די פרוי אין ארץ-ישראל די גרעסטע און פערברייטערטסטע רעכט אויף עקזיסטענץ און כבוד.

חשבון הנפש / א. שושנה

די פרוכטען ווערען רייף. די תבואה ליגט אין שייער. די ערד זאָגט: אָט קומט און זעהט! איך האָב ערפילט וואָס ג—ט האָט מיר בעפוילען, אָט איז מיין פרוכט, וואָס כ׳האָב פאר אייך געזאמעלט. יעצט, ווייסט איהר וואָס כ׳האָב א גאַנצע צייט געטהון? פון דער זון וואַרימקייט, ליכט, קאָליר גענומען. פון דער ערד זאַפטען, וואַסער טוי און, כ׳גיב אייך מיינע פירות.

און ווייסט מיר וואָס איהר האָט געזאַמעלט ?

ס׳בלאָזט א שופר. קינדער! קינדער! דער פאָטער פון הימעל, דער טאטע פון דער גאנצער וועלט רופט אייך. קומט צוזאמען, בערעכענט אייך און ווייזט, וואָס איהר האָט געזאמעלט?

רופט דער שופר אַלע טאָג גאַנץ פריה.

כאַפען זיך אויף יודען און גייען אין שוהל א חשבון מאַכען, נישט מיט יענעם ווי א גאנץ יאָהר, נאָר מיט זיך אליין; קלאַפּט שנעל דאָס הארץ און ציטערט...

שטיל קלאַפען די איילענדיגע טריט אויף דער נאָך שלאָפענדינער גאַס. א ווייס פּרעסטעלע בלישטשעט. עס זענען דאָס די געפרוירענע טוי-טראָפּענס, וואָס זענען אין ציטערניש געליווערט געוואָרען.

שרעקען זיי זיך פאַר׳ן בעשעפערס צאָרן ?

וועט דער רעכנונג גוט אויסקומען ?

האָבען זיך דען די קינדער זייערע געלערנט רעכענען אַ גאַנץ יאָהר ?

אין שוהל איז ליכטיג. זיצען דעם בעשעפער׳ס קינדער און טראַכטען. קייקלען זיך וואָס אמאָל שנעלער טרעהרען. פאַרוואָס וויינט איהר, וואונדערן זיך די ספרי תורות אין שוהל?

פאַרוואָס וויינט איהר, וואונדערן זיך די ליכט און קוקען פערוואונדערט גלייך אין די אויגען, און שפּיגלען זיך אין די טרעהרען.

אוי טאַטעשי! זיי נישט בייז! אוי טאַטעשי! זיפצען די קינדער.

פאַרוואָס וויינט איהר, פרעגט די בלאַס אויפגייענדיגע זון.

על חטא שחטאנו... — — —

דער חשבון קומט נישט גוט אויס.

טאַטעשי. דו האָסט נישט געהייסען פאַלש זיין און איך האָב פאַלשקייט געזאָגט.

און איך האָב ליגענד געזאָגט...

און איך האָב פיינד געהאַט, מקנא געווען...

אוי טאַטעשי! כ׳האָב פון אַ בלינדען געלאַכט...

און איך האָב מיר גוט געגעסען און דאָס שולדיגע נישט אָפּגעגעבען...

טאַטעשי, כ׳האָב גאָרנישט געבראַכט פאַר דיר, גאָרנישט געזאַמעלט. איך בין שטאָלץ געווען און דיר פערגעסען. כ׳האָב געמיינט, אז כ׳קען אַלעס, כ׳האָב אַלעס אויסגעגעבען. וואָס דו האָסט מיר געבאָרגט, און גאָרנישט איינגעקויפט. כ׳קען נישט בערעכענען... זאָגט יעדער על חטא שחטאנו...

אוי קינדער! איהר האָט שלעכט געטהון! מ׳דאַרף אַ גאַנץ יאָהר אַכטונג געבען און גוט רעכנען. אוי קינדער! ווען וועט איהר נישט דאַרפען וויינען אויף על חטא ?

איז בלאַס די זון. און ס׳בלאָזט דער שופר שנעלער! שנעלער איילט אייך צו! שנעלער. שנעלער לערנט אייך רעכנען...

פון „ונתנה תוקף"

דער מענש איז פון ערד,
און זיין סוף איז צו ערד,
מיט לעבענס-געפאַהר
זיך שאַפט ער זיין ברויט.
געגליכען איז ער
צו אַ שאַרבען פון טויט —
צו אַ בלום אַ פערוועלקטע,
צו אַ שטויב, וואָס צופליהט
צו אַ רויך, וואָס פאַרוועהט
צו אַ טרוים וואָס פאַרגעהט.

J. J.

ימים נוראים און ימים טובים

פון **הרב אברהם אייזענבערג**

ימים נוראים און ימים טובים אַלס אזעלכע ווערען ביי אונז גערופען די גרויסע און ערהאבענע טעג פון ראש השנה, יום-כפ׳ר, און סוכות. ציטער צון פרייד. פורכטבאַרקייט און מונטערקייט, אימה און שמחה, פחד און חדות-הנפש. מיט דעם אַלעם צוזאַמענגענומען ווערען מיר דורכגעדרינגען אין די אויבענדערמאָנטע גרויסע און הייליגע טעג.

•

ראש השנה און יום כפור, טעג פון דין און משפט פאַר דער גאנצער יצירה. אַלעס ווערט גע׳משפט און געאורטיילט, דורך זיין הימלישער מאיעסטעט פון מלכות שמים „וכל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון״ אַלעס איז אַרומגענומען מיט חיל ורעדה. אַלעס ציטערט און פלאַטערט, אַלעס איז אין שפּאַנענדער ערוואַרטונג אויפ׳ן אורטייל איבער דעם לעבענס-לויף פון דעם נייעם יאָהר.

צוגלייך מיט זייער אינהאַלט פון דין און משפט זענען פאַר אונז די הייליגע ימים-נוראים-טעג, די צייט פון אונזער יאָהר-יעהרליכען חשבון-הנפש און גייסטיגען בילאַנס. דער יוד הויפט זיך אויף העכער פון זיין גשמיות׳דיגער טאָג-טעגליכקייט. ער שוועבט אין אַ העכערער און שענערער וועלט, פון יראת-שמים און מלכות-שדי.

דער יוד-מענש ווערט אין די דאָזיגע ערהאבענע טעג געזויבערט און געציכטיגט. פאַר אונז עקזיסטירט דאַן איין-און-איינציזע לאָזונג: הזדכות-הנפש, ושפור-המעשים. דאָס אַלעס צוזאַמען ברענגט דאָס יודישע פאָלק אַזוי-פיל פייערליכקייט און התפעלות הנפש אַזוי, אַז עס גיט נישט ביי אונז קיין אינטערסאַנטערער און פייערליכער יום טוב ווי אָט די ערהאַבענע טעג „לא היו ימים טובים לישראל כט״ו באב וכיום-הכפורים״...

•

ערב יום-כפור פארנאַכט, שוין באלד שקיעת החמה, אַ מינוט נאָך אַ מינוט, עס דערנעהנטערט זיך דער אימה-ופחד׳יגער ערוואַרטעטער כל-נדרי-מאָמענט, אין די בתי תפלה שוועבט יראַת הכבוד וחרדת הקודש, די מתפללים איינגעהילט אין זייערע שנע-ווייסע קיטלען. די מוחות פערטיפט, די הערצער פיהלענד און צאַפּעלדיג, די שטימונג הייליג און ריהרענד; פון צייט צו צייט הערט זיך פון דעם אָדער יענעם א האַרצרייסענדער קרעכץ, אָדער עס פאַלט אַ הייסע טרעהר. אָט, אָט... באַלד, באלד... פתח שערי שמים... און ווי ערקוויקענד, מוטיג קלינגט די איינלייטונג צו דעם אַזוי גרויסען, הייליגען און עדהאַבענעם יום הקדוש: אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה...

•

סוכות, דער יום-טוב פון שמחה, אויף אַלץ איז אויסגעגאָסען פרעהליכקייט און מונטערקייט, אַזוי, אז מיר קאָנען שוין נישט אונזער אונבעגרעניצטע פרייד בעהאַלטען בלויז אין די ד׳ אמות פון אונזער סביבה און הויז, מיר געהן מיט אונזער שמחה און עקסטאַז אין סוכה, נעהנטער צו דער עפענטליכקייט, און צו דער ברייטער גאס. און ווי עס קלינגט טאקע הילכיג אָפּ דער יודיש-שטאָלצער און פעסט איבערצייגענדער „אשר בחר בנו מכל עם״. דער יום טוב סוכות איז דורך און דורך אָנגעפולט מיט פרייד און ענטוזיאַזים, אַלץ יובעלט און פייערט. אַלץ טאנצט און זינגט. עס טריאומפירט די התלהבות פון יודישער שמחה—זמן שמחתנו, רבונו-של-עולם העלף, הושענא!

דאָס איז דער האַרציגער און בעטענדער רוף, וואָס מיר זענען מתפלל מיט אזוי פיל האַרציגקייט און צובראָכענקייט. יעדען טאָג פון אונזער אזוי גלאנצפולען זמן-שמחתנו, חזר׳ן מיר איבער אונזער ריהרענד הושענא-געבעט, דער לעצטער טאָג פון אונזער שמחה׳דיגען סוכות און הושענה-רבא ווערט פערוואַנדעלט אויך אין אַ אימה ופחד׳יגען—ווי איינער פון די ימים-נוראים טעג, אונזערע תפלות שפּאַלטען הימלען, אונזער השתפכות הנפש און תפלה-אויסגוס געהט פאַר׳ן בורא עולם. פאַר אונז עקזיסטירט נאָר איין-און-איינציגער געדאַנק: הילף, הילף און הילף, הושענא!

ראש השנה, יום כפור און סוכות זענען פאר אונז אין איינס צוזאַמען געגאָסען. משפט און שמחה, פורכטבאַרקייט און פייערליכקייט, תשובה און עקסטאַז. ימים-נוראים און ימים-טובים, ציטערדיגער פרייד, און פריידיגער ציטער, וגילו ברעדה!

הערבסט

(שטימונגען)

פון **דר. וו. מינץ**, מינכען

נאָך אַ בליהענדען מאָרגען, נאָך אַ שווערען, שטורמישען מיטאָג פאַלט אַ קילער בין-השמשות אויף דעם טאָל. די זינקענדע זון ווערט פאַרשלונגען פון מחנות וואָלקענס און אין איינזאַמער בענקשאַפט דערהערט זיך פון וואלד אַ רוף פון אַ פויגעל.

פלוצלונג שפּאַלט זיך די מויער פון וואָלקענס און פאַר׳ן אָנקומען פון אָוועגד גיט נאָך די זון אַ מילדען בליק אויף דער נאַטור.

צו שפעט, צו שפעט! די נאַכט קומט אָן. דער שנעל-אָפּשטאַרבענדיגער זונען-שטראַהל וועט מיר דעם טאָג שוין נישט צוריקברענגען.

אָ, מיין האַרץ, פאַרוואָס וויינסטו?

•

עס איז אַמאָל געווען אַ בן-מלך, וואָס האָט נאָכגעיאָגט אַ פאַנטאַסטישע טרוים-געשטאַלט, בעת דאָס גליק, וואָס ער האָט געהאַלטען אין די הענט, האָט ער נישט געזעהן, אָדער זיך אויסגעלאַכט דערפון.

אַזוי זענען איהם פערגאַנגען די כחות און די יאָהרען און ער האָט זיך געהאַלטען אין איין יאָגען און אין איין בענקען נאָך דער פאַנטאַסטישער טרוים-געשטאַלט.

•

זעה, ווי דער הערבסט-ווינד יאָגט אַראָפּ די פאַרוועלקטע בלעטער פון די בוימער, ווי ער וואַרפט זיך מיט זיי און שליידערט זיי און טרייבט זיי אַוועק אין דעם טריבען, שווייגענדען לאַנד.

אַזוי ווי די בלעטער אין וואַלד, אַזוי זענען די מענשען-געשלעכטער. צו דער ערד יאָגט דער ווינד די בלעטער.

•

דו שטעהסט ביים שטראָם און קוקסט דיך צו מיט אַ אומעטיגען און גלייכגילטיגען בליק, ווי די בוואַליעס רושען, און דו ווייסט נישט, אַז דער אייביג-פליסענדיגער שטראָם איז דיין בענקשאַפט, דיינע האַפנונגען, דיין טרוימען און דיין לעבען.

•

אויף אַ הויכען פעלז שטעהט אַ וואַנדערער און פונקט, ווי ער וואָלט זיך געשפּילט, וואַרפט ער כסדר אַראָפּ שטיינער אין דער ברויזענדער טיפעניש.

הער אויף, וואַנדערער! די שטיינער, וואָס דו וואַרפסט אַוועק זענען די בוי-שטיינער פון דיין לעבען, דיינע טעג און דיינע שעה׳ן, זענען זיי פערזונקען אין דער טיפעניש, קומען זיי שוין מעהר נישט צוריק.

די היימישע סוכה

(ערצעהלונג) פון **ש. שאַכנאָוויטש**

ה׳ שאכנאָוויטש איז איינער פון די עלטסטע, פּאָפּולערסטע און בעליבטסטע אָרטאָדאָקסישע שריפטשטעלער, רעדאַקטאָר פון פראַנקפורטער „איזראעליט״ און דער מחבר פון פיל בעלעטריסטישע ווערק — די דאָזיגע ערצעהלונג איז איינע פון די שענסטע שאפונגען פון׳ם חשוב׳ען שריפטשטעלער.

נאָך פסח, ווען די פעלדער האָבען זיך בעפאַרבט מיט גרינס און אין גאָרטען האָבען זיך נאָך-וואָס בעוויזען די ערשטע גרעזעלעך פון דער גראָהער דורכגעגראָבענער ערד, האָט ער פערלאַזען הויז און הויף, דעם גאָרטען, דאָס פעלד און דאָס דאָרף און האָט זיך אַריבערגעצויגען אין שטאָט אַריין. די טאָכטער האָט פון איהם דאָס געפאָדערט און ער האָט איהר געמוזט נאָכגעבען. „געה אַרויס פון קליינליכען, פינסטערען לעבען — האָט די טאָכטער איהם געשריבען, — כדי צו פערברענגען דעם אָוועגד פון דיין לעבען אין דער גרויסער שטאָט״.

דער אַלטער זיינוויל איז געווען בעקאַנט מיט דער שטאָט נאָר אויבערפלעכליך. ווען ער פלעגט פריהער קומען אַהין געשעפטליך פלעגט ער פערלאָזען זיין איינפאָהר-הויז נאָר כדי צו געהן אויפ׳ן בהמות-מאַרק. אין די לעצטע יאָהרען, ווען זיין טאָכטער האָט זיך בעזעצט אין שטאָט, האָט ער גאָר פערלאָזען זיין געשעפט און איז מעהר פון דאָרף נישט אַרויסגעפאָהרען; געוואוינט האָט ער אין דאָרף ביים זוהן, וועמען ער האָט אָבגעטרעטען זיין הויז און זיין געשעפט. אַליין האָט ער געפיהרט אַ לעבען פון אַ מענשען, וואָס טראַכט שוין מעהר וועגען עולם-הבא, איידער וועגען ענינים פון עולם-הזה, און אָט איז ער יעצט ווידער אין שטאָט און קאָן קלויבען נחת פונ׳ם אַספאַלט-ברוק און האַלב שכור ווערען פון די רעש׳דיגע מענשען-כוואַליעס.

אַלץ איז איהם געווען ניי און פרעמד און ער האָט זיך תחלת געפרעהט, ווי אַ נייגיריג קינד, קוקענדיג אויף די גרויסע, פערשידענפאַרביגע כוואַליעס פון שטראָמענדען לעבען, שעה׳ן-לאַנג האָט ער געקאָנט שטעהן פאַר די שוי-פענסטער און בעטראַכטען די פערשידענפאַרביגע אויסגעלעגטע סחורות. דאָס דאָזיגע שטענדיגע לויפעניש און יאָגעניש האָט געהאַט פאַר איהם עפּיס אַנ׳אונפערשטענדיג קאָמיש אויסזעהן, וואָס האָט איהם אונגעוועהנליך לוסטיג געמאַכט. פונוואַנען איז געקומען דער דאָזיגער מענשען-שטראָם און וואוהין האָט ער זיך געגאָסען? אין דערהיים, אין שטילען דאָרף, זענען די מענשען זיך געגאַנגען רוהיג און געלאַסען; מען האָט געהאַט אַ רוהיגע מינוט אויך פאַר אַ פריינד און פונדעסטוועגען איז מען דאָך תמיד געקומען אַהין, וואו מען האָט געברויכט. צו וואָס אַלזאָ אזאַ לויפעניש, אַזאַ איילעניש, אַ שטויסעניש? פון דריטען שטאָק אַראָפּ האָט ער געקוקט אויפ׳ן לויפענדען המון ווי אויף אַ טאַנץ פון נאַראָנים; ס׳איז געווען אַ פערשידענפאַרביג, אויפרעגענד שוישפּיעל, וואָס ער האָט געקאָנט זעהען טאָג-טעגליך אומזיסט.

דאָס, אָבער, וואָס ער האָט אויף שריט און טריט געזעהען און עמפּפינדען, איז געווען גרויסאַרטיג און שעהן.

— יאָ, זיינוויל, אָט אַזוי און נאָך פיל שענער איז די וועלט, וועלכע דו האָסט נאָך גאָרנישט געזעהן, כאָטש דו ביסט שוין אַ בן-שבעים!

ביסלעכווייז האָט אָבער דער אַלטער זיינוויל זיך צוגעוואוינט צו די בילדער און זיי זענען פאַר איהם שוין נישט געווען אינטערעסאַנט. אַנשטאָט דער פריהערדיגער פרייד און בעוואונדערונג, האָט ער יעצט געשפּירט אַנ׳אונאַנגענעהם געפיהל און דאָס האַרץ איז איהם געווען פערקלעמט. עס האָט זיך איהם פערבענקט אַהיים, נישט אַזוי נאָך די דאָרטיגע מענשען, ווי נאָך דער סביבה, נאָכ׳ן גרויסען טהאַל, וועלכער איז געווען אַרומגערינגעלט פון הויכע פעלזען, נאָכ׳ן שטיל מורמעלנדען טייך, וואָס אויף זיינע ביידע ברעגען זענען געשטאַנען, ווי שומרים די הויכע, פילצווייגיגע ווערבעס. ער האָט געבענקט נאָך די קינדערלעך, ווייל — פאַר איהם איז עס געווען דאָס ערגסטע — זיין טאָכטער האַט נישט געהאַט קיין קינדער, „עלכע ער וואָלט געקאָנט וויגען אויפ׳ן שויס, לאָזען זיך רייצען דורך זיי און צווינגען זיי אויסצוהאָרכען זיין מוסר. ער האָט געבענקט —זיינוויל האָט זיך געשעמט מודה צו זיין דאָס — נאָך דער שטאַהל נאָך דעם ברוינעם קיהעלע, וועלכעס האָט זיך אַמאָל געבריקעוועט, אָבער מיט וועלכען ער איז תמיד פאָרט געווען גוט-פריינד...

—דו מוזט זיך ערשט געוויינען צום לעבען אין דער שעיער גרויסער שטאָט — האָט איהם געטרייסט די טאָכטער, וועלכע האָט בעמערקט, ווי זיינוויל קוקט-ענטוישט. און זיינוויל האָט טאָג-טעגליך זיך געלאָזט געהן אין די גאַסען פון דער גרויסער שטאָט, כדי צו דערשטיקען ביסלעכווייז זיינע דאָרפישע געפיהלען אינ׳ם גרויסשטאָטישען טומעל.

דעם ערשטען פרייטאָג-צו-נאַכטס האָט איהם די טאָכטער אַ פרעג געטהון, אויב ער וויל געהן אין טעמפּעל. איהר מאַן האָט זיך אַביסעל פערשפּעטיגט, און אָט איז נישטאָ, ווער עס זאָל איהם בעגלייטען אין טעמפּעל...

— אין טעמפּעל? — האָט זיינוועל געפרעגט ערשטוינט — כ׳האָב געמיינט, אַז ס׳איז צייט צו געהן אין שוהל אַריין...

די טאָכטער האָט זיך נישט דערשראַקען, נאָר זי האָט זיך צעלאַכט פון פולען האַרצען און האָט ערקלערט דעם דאָרפישען טאַטען, אַז אין דער גרויסער שטאָט הייסט אַ שוהל—טעמפּעל.

דאָס האָט זיינוועל באַלד אַליין פערשטאַנען, ווען ער האָט זיך דערזעהן אינ׳ם גרויסען בית-תפלה, וועלכער איז געווען העל בעלויכטען און פול געפּאַקט מיט שעהן-געפּוצטע הערען. אַלץ איז דאָ געווען גרויס, בלאַנק און פייערליך. ווי שעהן האָט אויסגעזעהען דער דאָזיגער רייכער טעמפּעל אין פערגלייך מיט דער אַלטער, קליינער, בעשטויבטער שוהל אין דער היים, מיט איהרע פערראָסטעטע מעשענע הענג-לייכטער און די חלב׳נע ליכט! און דאָך!... דאָרט איז ער געווען ביי זיך אין דער היים, יעדעס ווינקעלע איז איהם ליב, טייער און הייליג; ער האָט געקענט לויבען פאַר זיין שעהן דאַוונען, אָדער מאַכען אַ פאָרוואורף, ווען ער האָט מקצר, אָדער צופיל מאריך געווען; דאָרט האָט ער געקענט אַלעמען, און אַלע האָבען איהם געקענט. זיינוועל איז אַליין געווען בעל תפלה אין ימים נוראים, ער איז אָפט מאָל אויך געווען בעל-קורא; ער פלעגט תמיד בעקומען די בעסטע עליות. דאָ אָבער האָט ער געשפּירט אַ שרעקליכע קעלט, ער האָט זיך געפיהלט איינזאַם און פערלאָזען אויף זיין אָרט און האָט געקוקט האַלב-דערשראָקען אַרום זיך; אַלץ איז איהם פאָרגעקומען אַזוי פרעמד, כמעט פיינדליך און, אַלענפאַלס גלייכגילטיג. און אָט האָט זיך איהם געדאכט, אַז ער איז אין זיין אונבעהאָלפענקייט ווידער בעגאַנגען עפּיס אַנ׳אונגעהעריגע זאַך, און הינטער איהם רופען-אויס די מענשען:

— אָבער זיינוועל!...

מען האָט געענדיגט דאָס דאַוונען, זיינוועל איז מיט׳ן קאָפּ און מיט׳ן האַרצען געווען נישט דאָ, נאָר ביי זיך אין דאָרף, וואו ער האָט „געבענשט״ זיין זוהן, זיינע אייניקלעך, וועלכע האָבען איהם „געפיהרט״ אַהיים. ער איז זיך געגאַנגען שריט-ביי-שריט, ווי ס׳פּאַסט לכבוד סוכות, די אייניקלעך זענען געלאָפען אַרום איהם. „קינדער, — בייזערט ער זיך געמיטליך, נישט געלאָפען, ס׳איז שבת!״... אָבער אָט דאָ לויפט פאַרביי

א קינד און זוכט דעם פאָטער. זיינוועל פערגעסט די גאנצע וועלט, לעגט ארויף זיינע הענד דעם קינד אויפ'ן קאָפּ און וויל איהם בענטשען... דאָס קינד דערשרעקט זיך, אנטלויפט, דער פאָטער פונ'ם קינד קוקט ערשטוינט און בייזליך אויף זיינוועלען און זיינוועלען דאַכט זיך אז ער הערט. ווי זיין טאָכטער רופט צו איהם:

— אָבער, פּאַפּא! אָבער זיינוועל!

אַזוי איז פאַר זיינוועלען אַריבער אין שטאָט דער גאנצער זומער—א רייה פון איינטאָניגע לאנגווייליגע, אָפט זעהר שווערע טעג. די גרויסע שוי-פענסטער האָבען איהם שוין מעהר נישט געצויגען צו זיך; די פול געפּאַקטע טראַמווייען זענען גלייכגילטיג געגאַנגען פערביי, די אַרומיגע מענשען מיט זייער זינלאָזער אייביגער האַוועניש און ליפּעניש זענען פאַר איהם געווען גאָרנישט אינטערעסאַנט און אין דער פּרעכטיגער „שוהל" האָט ער נישט געקאָנט געפינען קיין אמת'ן מאָמענט פון התלהבות; ער האָט נישט געקאָנט דורכ'טענה'ן זיך דאָ מיט'ן רבונו-של-עולם... זיין לולקע האָט געהאַט פאַר איהם א טעם נאָר דאַן, ווען ער פלעגט זי רויכערן ביי זיך אין צימער, זיצענדיג אין איין הענד און אָהן די ענגע שטיוועל און טראַכטענדיג וועגען זיין „היים" אין דאָרף. ביסלעכווייז האָט אָבער זיינוועל זיך צוגעוועהנט צום דאָזיגען קאַלטען לעבען און האָט איהם געדולדיג סובל געווען. און אָט זענען אונטערגעקומען די הייליגע טעג, די ימים נוראים.

ווער וועט יעצט דאָרט בלאָזען שופר? — האָט זיך זיינוועל געפרעגט, ווען ער האָט דאָס ערשטע מאָל דערהערט ראש חודש אלול דאָס שופר-בלאָזען אין דער גרויסער שוהל.—ווער? דער לעהרער קאָן עס נישט, ער האָט א צו שוואכע ברוסט, און וואָס איז באמת דאָס וואונדער? די רייכערע בעלי-בתים פאָהרען ארויס פון דאָרף, ס'איז נישטאָ, ווער ס'זאָל איהם געבען שכירות, פון וואנען זאָל ער דאָ מ'שטיינס-געזאָגט, האָבען אַ געזונדע ברוסט?... פאַר זיינוועלען איז עס געווען א נחת-רוח צו קאָנען זיך אַזוי בעשולדיגען פאַר זיין אַנטלויפען פון דאָרף... אלזאָ, ווער וועט פאָרט בלאָזען דאָרט אין דער היים שופר? — האָט זיינוועל זיך געפרעגט, — אפשר בעריל, וועלכער שמועסט זיך איין, אז ער קאָן אלץ? און אָט דאַכט זיך זיינוועלען, ווי בעריל כאַפּט זיך פאַר'ן שופר און הויבט אָן בלאָזען, ס'הערט זיך א הייזעריגער קרעכץ, און אָט דאָס זאָל זיין אַ תקיעה?... פע!

— גיט זיינוועל כמעט אַ געשריי.

— רוהיג! — מאכט צו איהם דער שמש פון דער גרויסער שוהל, און הונדערטער פרעמדע אויגען שטעלען זיך אָן אויף איהם אַזוי אונפריינדליך, און איהם דאַכט זיך, ווי ער הערט אויסרופען: „אָבער זיינוועל"!

זיינוועל איז ביי זיך אין דער היים נישט בלויז בעל תוקע געווען, נאָר אויך א בעל מתפלל פון נעילה און ס'פלעגט זיך איהם דאמאָלס דאכטען, אז ער האָט פערלוירען אינגאַנצען זיין חומר, און זיין נשמה דערהויבט זיך צו די עולמות עליונים, אין די הויכע ג—טליכע וועלטען. דאָס איז שוין מעהר נישט געווען זיינוועל דער געוועזענער אָקסען-הענדלער, נאָר גאָר אַן אַנדער בעשעפעניש, א העכער, ערהאבען וועזען... דאָס איז זיינוועל געווען, נאטירליך, דאָרט, ביי זיך אין דער היים. דאָ אָבער, אין דער גרויסער שטאָט איז איין טאָג געווען גלייך צום אנדערן; אַלץ די זעלבע, שטענדיג פערנומענע, פעריאָגטע, פערהאַוועטע מענשען; שטענדיג דאָס לויפעניש אָהן אָברוה, אָהן אָברעכענען זיך.

יום-כפור צו נעילה האָט זיינוועל פערגאָסען ביטערע טרעהרען אין זיין היימישען מחזור אריין. דאָס זענען געווען דיזעלבע טרעהרען, ווי אין דער היים, נאָר נאָך מיט א געמיש פון בענקעניש, פון פערלאָזענקייט, צווישען פרעמדע מענשען, מיט אַ פרעמדער שפּראַך, מיט פרעמדע נגונים און פרעמדע געפיהלען.

און אָט איז יום-כפור אויך אַריבער אָבער זיינוועל האָט נישט געקאָנט דאָס שטענדיג-גליקליכע געפיהל, וואָס פלעגט איהם ארומנעמען אין דער צייט צווישען יום כפור און סכות, ווען ער האָט געשפירט, דאָס ער איז אינערליך בעפרייט און אויסגעלייטערט געוואָרען. פונ'ם שווערען יאָך פון די זינד און איז איבערצייגט געווען, אַז ער איז געוואָרען א ריינער מענש און קאָן געניסען מיט'ן גאנצען הארצען די שמחה פונ'ם ליכטיגען יום-טוב סוכות. ס'האָט איהם עפּיס-וואָס געפעהלט — די נויטיגע שטימונג. דאָרט, אין דערהיים זיצען זיי יעצט אַלע און דערצעהלען די איבערלעבענישען אין שוהל אין גרויסען יום-כפור. בנציון האָט שוין געפאַסט און ער דערצעהלט מסתם, ווי ער האָט זיך געשפירט אין זיין ערשטען תענית; בנימין זינגט מסתם איבער די שענע סקאַרבאָווע נגונים און מרימ'ל ערקלערט שטאָלץ, אַז זי האָט ביז האַלבען טאָג זיך אָבגעהאַלטען פון עסען. אָט דאַכט זיך איהם, ווי זיינע אייניקלעך שטעהן אַלע אַרום איהם און יעדער האָט זיך זיין פעקעלע שאלות און קשיות און ער — דער אַלטער זיידע — מוז אַלעמען ענטפערן און אַלץ ערקלערן, ווי אַזוי און פאַרוואָס, אויף דרויסען שטעהען שוין גרייט די שטאַנגען, די ברעטער און דער איבערגעפּאַכטענער סכך: „וואַרט נאָר, ליבינקע קינדערלעך א רגע'לע! לאָמיר זיך נאָר אביסעל אויסרוהען און דאַן, וועלען מיר געהן זיך נעמען בויען די סוכה". — אָט אַזוי איז געווען יאָהר-יעהרליך. אַזוי איז געווען נאָך פאַראַיאָהרען. דאָ איז עפּיס וואָס אנדערש. דאָ האָט ער נאָך גאָרנישט געטראַכט וועגען אַ סוכה. זיינוועל האָט זיך דערשראָקען: ווי אַזוי האָבען אין דער אמת'ן געקאָנט אזעלכע הייליגע געדאַנקען ענטשטעהן דאָ אין דער ווילד-פרעמדער סביבה?...

אָט זיצט דאָרט זיין איידעם. ער האָט נאָך נישט בעוויזען אריינצונעמען אַ פּאָר ביסען שפּייז, ווי ער האָט זיך שוין ווידער געזעצט ביים שרייב-טיש און פערטיפט זיך אין זיינע געשעפטס-ביכער. די טאָכטער ווידער איז פערטיפט אין דער צייטונג. זיינוועל הויבט-אויף די אויגען צום סופיט, ווי ער וואָלט דאָרט געזוכט הילף פאַר זיך; דער סופיט איז קונסטפול געאַרבייט; פונ'ם פּיעל-צווייגיגען עלעקטרישען לאָמפּ גיסען זיך ליכט-שטראַהלען אין גאַנצען שטוב, בעלייכטענדיג דעם בלאַנק-זויבערן פּאַרקעט. אָ, רבונו של עולם, וואו און ווי אַזוי זאָל אינ'ם דאָזיגען הויז, צווישען די דאָזיגע גרויסע, ווילד פרעמדע, קאַלטע מויערן. אויסגעבויט ווערען א סוכה... אויבען איבער איהם געפונען זיך פרעמדע מענשען, וועלכע לויפען פערביי געשווינד געשווינד, נישט רעדענדיג א וואָרט; דאָס זענען אַלץ פרעמדע געשטאַלטען, וועלכע ער קאָן גאָרנישט. אונטען, זאָגט מען, איז פאַראַן אויך אַ הויף; ער, זיינוויל, האָט איהם נאָך קיינמאָל נישט געזעהן.—וואָס זשע וועט פאָרט זיין מיט א סוכה?

— ליבע טאָכטער! - מאכט זיינוויל האַלב דערשראָקען.

די טאָכטער הויבט-אויף דעם קאָפּ אונצופרידען פון איהר צייטונג אַרויס; דער אַלטער פאָטער האָט איהר געשטערט אין רעכטען שפּאַנענדען מאָמענט, אינ'ם ראָמאַן פעליעטאָן, וואָס זי האָט געהאַלטען אין ליינען; דאָך פרעגט זי מיט א געצוואונגענער פריינדליכקייט:

— דו ברויכסט עטוואָס, פּאַפּאַ?

— זאָג מיר, מיין ליב קינד, ווי האַלט עס דאָ מיט א סוכה?

די טאָכטער שטאַמעלט עטוואָס: ס'איז א גרויסע שטאָדט, ס'איז אונמעגליך, נישטאָ קיין אָרט... שכנים. און דאַן קוקט זי אין פערלעגענהייט צו איהר מאַן. יענער האָט געהערט די פראַגע פונ'ם אַלטען, ער האָט אָבער נישט געענטפערט. ער האָט נאָר צוגעוואָרפען זיין פרוי א פּיל-זאָגענדיגען בליק, אין וועלכען זי האָט געלייענט, א שטייגער, פּאָלגענדעס:

— זעהסטו, מיין טייערע, כ'האָב דאָך דיר געזאָגט אָפּט, אַז ער פּאַסט נישט אהער מיט זיינע קליינליכע בעגריפען און

וואונשען, ס'וואָלט אַודאי געווען פיל בעסער, ווען מען וואָלט איהם געלאָזען צורוה אין דערהיים.

זיינוויל האָט מעהר נישט גערעדט קיין וואָרט. שווייגענדיג איז ער אין זיין צימער אַוועקגעגאנגען און איז די גאנצע נאכט נישט געשלאָפען. אויף צומאָרגענס איז ער פון זיין צימער נישט ארויסגעקומען; שטיל און פערטראַכט איז ער געזעסען אין זיין פאָטעל. ערשט אין אָוונט האָט זיין פנים זיך ווידער אויסגעלייטערט, דען ער האָט דערהאַלטען א לאַנגען בריף פון דערהיים.

„דער יום-כפור,—האָבען איהם זיינע ליבענקע געשריבען —איז גוט אַריבער; אין שוהל אָבער האָט ער, דער זיידע, געפעהלט. בעריל האָט זיך שוין ראש-השנה מיאוס בלאַמירט מיט זיינע תקיעות און יום-כפור צו נעילה איז ער גאָר דורכגעפאַלען. ער האָט פערגעסען דעם ניגון און פערביטען די יוצרות און מעהר ווי איינמאָל האָט מען געהערט זאָגען:

— אַ מעשה, זיינוויל פעהלט!

בנציון האָט געפאַסט דאָס ערשטע מאָל זעהר גוט; מרים קאָן שוין דאווענען און האָט פלייסיג געזאָגט „אָבינו מלכנו" און די „על-חטא'ס". יעצט ארבייט זי אויס פלייסיג בלומען און קערב פאַר דער סוכה. די קינדער קאָנען זיך גאָרנישט טרייסטען; דער אלטער זיידע פעהלט זיי און זיי ווייסען גאָרנישט, ווי אַזוי וועלען זיי די סוכה פאַרטיג מאַכען אָהן איהם.

פאַר זיינוועלען איז דאָס געווען גענוג. ער האָט געליינט און געליינט דעם בריף און האָט זיך נישט געקאָנט אָנליינען זאַט. ער האָט פאָרגעליינט דעם בריף מיט גרויס התלהבות זיין טאָכטער און זיין איידעם. און ווען זיי זענען זיך געבליבען דערביי גאַנץ גלייכגילטיג און זיין טאָכטער האָט אפילו אויך גענומען זיך אָבלאַכען פון די קליינשטעטלשע דארפס-לייט, וועלכע האָבען קיין אַנדערע דאגות נישט, האָט זיינוועל טיעף געקרענקט, אַריינגעלעגט דעם בריף אין בוזעם-קעשענע און געזאָגט איינפאַך:

— זיי וועלען דעם סוכות נישט אָבריכטען אָהן מיר.

נישט די טאָכטער, נישט דער איידעם האָבען גענומען די ווערטער ערנסט. אָבער ווען זיינוויל איז אויף צומאָרגענס אַרויסגעקומען פון זיין צימער, זענען זיינע זאַכען שוין געווען איינגעפּאַקט און ער אַליין איז געווען פאַרטיג צו דער רייזע. ס'האָבען נישט געהאָלפען קיין בקשות און תחינות, קיין טרעהרען און ערקלערונגען; זיינוועל איז אָבגעפאָהרען צום וואָקזאַל.

דער וועג צום וואָקזאַל איז געווען לאַנג; ס'האָט זיך געצויגען אַ רייה הייזער אָהן אַ סוף, מען איז געפאָהרען פון איין גאַס אין דער צווייטער, וואו מענשען זענען ווי מוראשקעס געלאָפען האַלב צעטראָגען. זיינוועל האָט אויף קיינעם נישט געקוקט. ער האָט געוואָלט וואָס-גיכער אַנטלויפען פון דער קאַלטער שטאָט מיט די ווילד פרעמדע מענשען. ערשט ווען דער צוג איז אָבגעפאָהרען פון וואָקזאַל און עס זענען פערשוואונדען געוואָרען די הויכע מויערן מיט די רויכענדע קוימענס, האָט זיינוויל געעפענט דאָס פענסטערל פון וואַגאָן און לייכט אָבגעעטהעמט.

פאַר איהם האָבען זיך געצויגען די ליבע פעלדער שוין נאַקעט און גראָה, בעלויכטען דורך דער הערבסט-זון. די פעלדער זענען שוין געווען אָבגעשניטען; זיינוועל האָט היי-יאָהר זיי נישט געזעהן בליהען, נישט פאַרטיג ווערען. די באַרען-בוימער אויפ'ן וועג זענען שוין געשטאַנען אָהן פרוכטען און וועהרענד זיי זענען געשטאַנען בעצירט מיט זייערע רייכע זאַפטיגע פרוכטען, שיעור נישט ברעכענדיג זיך אונטער זייער שווערקייט, איז ער, זיינוועל, געזעסען איינזאַם אין דער גרויסער שטאָט, איינגעקייטעלט צווישען די הויכע, פינסטערע מויערן, געשטויסען דורך ווילד-פרעמדע מענשען... דאָרט שטעהען נאָך די האַלב-פערוועלקטע, פערדאַרטע צווייגעלעך פון קאַרטאָפעל; אויף די ווינטער-עפּעל אויף די בוימער האָבען נאָך געוואַרט אויף איהם און ס'האָט זיך איהם געדאַכט. אַז די שמעקעדיגע עפּעלעך מיט די רויטינקע בעקעלעך גריסען איהם מיט אַ ליבליכען „ברוך-הבא" אָ, אָ, אָט הענגען נאָך אויף די שוואַרץ-בלאָהע פלוימען, געהילט אין די גאָלדענע זונען-שטראַהלען. זיינוועל קומט נאָך נישט צו שפּעט!...

— ניין, נישט צו שפּעט! אָט זעהט ער שוין די היימישע בערג מיט די געדיכטע בעוואַקסענע בוימער און דאָרט שטעהן נאָך די קרויט קעפּ אויף די פעלדער, מעכטיג און שטאָלץ, ווי שומרים נאָכ'ן ליכטיגען זומער, ס'איז נאָך נישט צו-שפּעט.

דער צוג שטעלט זיך נעבען זיינוועל'ס דאָרף; זיינוועל שטייגט ארויס פון וואַגאָן. אַרום זעהט ער נישט קיין לעבעדיג נפש: די פויערן זאַמלען אויף די פעלדער די לעצטע ברכות פון זומער און זענען שטאַרק פערנומען מיט'ן גרייטען זיך צום ליבען יום טוב סוכות — ווער זשע האָט געזאָלט אַרויסקומען צום וואָקזאַל? — זיינוועל לאָזט זיך געהן אליין אין זיין אַלטער היים. דאָס האַרץ קלאַפּט איהם מעכטיג פאַר פרייד, ווען ער קומט ענדליך אַריין אין די קליינע, ליבע געסלעך. אָט זעהט ער שוין דאָרט דעם רויטען דאַך פון זיין אייגען הויז; נאָך אַ פּאָר טריט און ער שטעהט, פון קיינעם אומבעמערקט, נעבען דער פיר-קאַנטיגער, מיט ברעטער צוזאַמענגעקלאַפּטער, מיט טיכער בעהאָנגענער און מיט גרינעם סכך בעדעקטער ס ו כ ה.

דערינען ליאַרעמען די קינדער. ווי פער'כשופ'ט איז זיינוועל געבליבען שטעהן אויף זיין אָרט מיט אַ האַרץ פול פרייד און פייכטע אויגען, האָרכענדיג:

— דעם מגן-דוד מוז מען ארויסהענגען פון פאָרענט אין רעכטען מיטען! — קאָמאַנדעוועט בנימין.

— ניין, אָט-אָ-דאָ אויף דעם אָרט!—פּראָטעסטירט בן-ציון.

— דו צערייסט מיר די בלומען מיט'ן קישעל—יאָמערט מרים'ל:

— הענג אויף דאָרט דעם שטערן! זאָג איך — שרייט בנימין, — דער זיידע פלעגט עס אויך אַזוי מאַכען!

— אפשר ניין? אָט דאָרט פלעגט דער זיידע איהם אויפהענגען!

זיינוועל האָט שוין מעהר נישט געקאָנט אויסהאַלטען הינטער דער סוכה.

— וואַרט, ליבע קינדערלעך, איך וועל אייך שוין זאָגען, ווי אַזוי מען ברויך עס צו מאַכען!

און ער איז אַריינגעקומען אין דער סוכה.

אַ געשריי, א שרעק און אַ שמחה אַ גדולה האָט אָנגעפילט די קליינע סוכה. די קינדער זענען געפאַלען דעם אַלטען אויפ'ן האַלז, דאַן האָבען זיי פערגעסען אָן די בלומען, דעם שטערען אין דער סוכה און זענען אַריינגעלאָפען אין שטוב. יעדער האָט געוואָלט דער ערשטער ברענגען די בשורה דעם טאַטען, אז דער זיידע איז צוריקגעקומען. באַלד איז די סוכה פול געוואָרען; ס'איז געקומען דער זוהן, די שנור, די קינדער, די קרובים און בעקאַנטע און אַלע האָבען בעגריסט פרעהליך דעם אונערוואַרטעטען גאַסט.

— זיידעשי, — האָבען די קינדער אויסגערופען, — דו ביסט דאָך אַודאי מיד פון וועג און הונגעריג. קום אין שטוב אַריין!

ניין! — האָט זיינוועל ענטשידען ערקלערט, — איך בין אין דער היים און האָב צייט גענוג.

און אָפּווישענדיג דעם שווייס פון שטערן און אראָפּוואַרפענדיג דעם ראָק, האָט ער צוגעגעבען:

— קודם כל צו דער אַרבייט! לעבעדיג, קינדער! לאָמיר פאַרטיג מאַכען אונזער סוכה!

געזעהן און געהערט... / שרה שענירער

(נאָטיצען און איינדריקען פונ׳ם ערשטען פרויען-קאָנגרעס אין וויען)

נאָך איז פון מיין זכרון נישט פערשווינדען דער רושם פון דער לאַדזער בנות-קאָנפערענץ און ווידער שוועבען פאַר מיינע אויגען נייע איינדרוקפולע בילדער.

מיר געפינען זיך אינ׳ם פראַכטפולען זאַל פון „בייערישען הויף". יאָ, דערזעלבער זאַל אין וועלכען כ׳בין מיט 21 יאָהר צוריק מיט נייגיר געלאָפען הערען אַ פאָרטראַג וועגען דייטשען שרייבער הערדער. אַך ווי גליקליך בין איך דעמאָלט געוועזען צו פעראינטערסירען זיך מיט דער דייטשער ליטעראַטור. אַ סך יודישע מיידלעך און פרויען זענען דעמאָלט מיט שפּאַנונג דאָ געזעסען און פערגאַפט געהערט דעם פרעלעגענט.

ווער האָט געקאָנט דעמאָלט אפילו חלומ׳ען אַז מיט יאָהרען שפּעטער זאָלען אויפ׳ן זעלבען אָרט, זיך צונויפפאָהרען יודישע פרויען פון אַלע טיילען וועלט און גאָר פראָפּאַגאַנדירען דעם תורה-געדאַנק?

פון אַלע עקען וועלט, פון אַלע לענדער וואו ס׳קלאַפּט נאָך דער יודישער דופק זענען מיר דאָ אהער געקומען. די אויפשריפטען „לא בחיל ולא בכח"... „ויעשו כלם אגודה אחת"... זאָגען שוין עדות אויף דעם וואָס דאָ דאַרף פאָרקומען. דער ציל פונ׳ם צוזאמענפאָהר „צו אָרגאַניזירען אַלע יודישע פרויען און מיידלעך פון גאָר דער וועלט אונטער דער פאָהן פון „אגודת ישראל" פולט אָן יעדעס האַרץ מיט התלהבות און דערהויבענקייט.

פרוי גאָלדשמידט, די טאָכטער פון דר. לעווענשטיין פון ציריך, רופט די יודישע פרויען צו פעראייניגטער אַרבייט פאַר תורה און יודישקייט, איהר שטים שאַלט מעכטיג, עס איז די שטימע פונ׳ם אמת-יודישען פרויען-האַרץ, וואָס דרינגט אַריין אין די טיפענישען פון דער נשמה.

הארציג און ריהרענד זענען די וואַרימע ווערטער פון דער געערער רביצין, „כל התחלות קשות" — יעדער אָנהויב איז שווער. אָבער ווי שווער ס׳זאָל נישט זיין, מוז די התחלה געמאַכט ווערען! די פערזאַמלטע הערען מיט אַ פערכאַפּטען אָטעם איהרע טיף־בעגייסטערטע רייד, וועלכע ריהרען ביז טרעהרען...

עס בעטרעטען די טריבונע איינע נאָך דער צווייטער, דעלעגאַטינס פון אַמעריקא, ענגלאַנד, דייטשלאַנד, עסטרייך, בעלגיען, האָלאַנד, טשעכאָסלאָוואַקיי, א. א. עדע רעדע איז דורכגעטראַכט און די רעזומע פון יעדער רעדנערין איז: לאָמיר זיך פעראייניגען, אָרגאַניזירען צו העלפען דעם ליידענדען פאָלק ישראל, לאָמיר אָפּגעבען אונזער פיזישע און גייסטיגע כחות צו לינדערן און היילען דעם יודישען צער, לאָמיר העלפען בויען ישראל׳ס הויז!

•

מיר געפונען זיך אין אַ אינטימען קרייז. אַ רוהיגע בעשפּרעכונג האַלטען מיר אָפּ ביי פרוי באַנדי אין הויז און דאָ איז אומגעריכט אויפגעשווימען די שייטעל פראַגע. איינע פון די דעלעגאַטינס פון ריגע, זעהר אַ אינטעליגענטע פרוי אַ לעהרערין פון דאָרטיגען מיידעל גימנאַזיום געפונט זיך אין אַ אומבעקוועמער לאַגע, בעת ס׳ווערט אריינגעטראָגען אַ פאָרשלאַג, דאָס די פרויען וואָס ווילען געהערען צים אגודיסטישען פרויען פערבאַנד מוזען טראָגען שייטלען. זי איז זיך מודה ומתודה אז זי טראָגט נישט קיין שייטעל, ווייל ביי איהר אין שטאָט געפונט זיך ליידער נישט קיין יונגע פרוי, וואָס טראָגט אַ שייטעל. די חשוב׳ע ריגער דעלעגאַטין, ווערט אָבער נתפעל פון דעם וואָס זי הערט פון די דייטשע דעלעגאַטינס. אז אַלע יונגע רעליגיעזע פרויען אין דייטשלאַנד טראָגען שייטלען, אפילו די געבילדעטסטע און דיפּלאָמירטסטע. די ריגער דעלעגאַטין בעשליסט טאַקי תיכף ביי זיך אָהן חקירות, אַ שייטעל אָנצוטהון און דערפאַר נאָך פראָפּאַגאַנדירען צווישען איהרע בעקאַנטע און פריינדינס.

•

יאָ, הגם מיר זענען פון פערשידענע לענדער און וואוינען צווישען פערשידענע פעלקער, פיהלען מיר זיך דאָך אַלע פעראייניגט און צוזאַמענגעשלאָסען. ווער פעראייניגט אונז? וועלכע איז די שפּראַך וואָס בינדט אונז צונויף? אָ, עס איז דאָס אַלטע לשון פון די נביאים, דער אידעאַל פון אונזערע אבות, די שטרעבונגען פון אונזערע אמהות, דער גייסט פון אונזער הייליגער תורה! פאַר אונז עקזיסטירט נישט מעהר קיין גרעניצען, מיר זענען די טעכטער פון ישראל, אויף אונז ליגט די אויפגאַבע צו זיין די „חכמות נשים בנתה ביתה". „היום הזה נהייתה לעם" — דעם היינטיגען טאָג געהערען מיר אַלע דעם פאָלק ישראל, זיין תורה, זיין אַלטער קולטור און, זאָלען מעהר נישט געפאַלען זיין ביי זיך די איינצעלנע יודישע טעכטער אין די פערשידענע לענדער שטעט און שטעטלעך, זיי זענען נישט מעהר איינזאַם, מיר זענען אַ וועלט-פערבאַנד געוואָרען און יעדע אמת-טרייע יודישע פרוי דאַרף זיין שטאָלץ אויף איהר אָנגעהעריגקייט צום אגודיסטישע וועלט-פערבאַנד פון יודישע פרויען.

•

פיל, זעהר פיל האָט אונז געגעבען דער ערשטער אַלוועלטליכער פרויען-קאָנגרעס. ליידער האָבען נישט געקענט פיל פון אונזערע בנות-פיהרערינס פין פוילען אין דעם דאָזיגען העכסט-אינטערעסאַנטען קאָנגרעס אַנטיילנעמען. זייט אָבער זיכער ליבע גייסטיגע שוועסטער, אַז דער קאָנגרעס האָט אייך דערמאַנט צום גוטען און די ארבייט פונ׳ם קאָנגרעס האָט געצילט פאַר אונזער אַלעמענס גליק. לאָמיר פערשטאַרקען אונזער ארבייט, מיט מעהר ענערגיע און אָפּפערוויליגקייט — מיר זענען ב"ה שוין אַ וועלט-פערבאַנד!

אַ וויכטיג ספר אין יודיש פאַר בית-יעקב-לעהרערינס און דערוואַקסענע יודישע מיידלעך!

עס איז ערשינען אַ ניי וויכטיג ספר אין דער יודישער שפּראַך א. נ. „זכרון בספר" אין צוויי טיילען
פון בעוואוסטען למדן און סופר הרב ר׳ משה גינזבורג נ"י

דער ערשטער טייל בעשטעהט פון אַ יודישער איבערזעצונג און אינטערעסאַנטע ערקלערונגען איבער געוועהלטע פסוקים פון משלי, איוב, דניאל, עזרא, נחמי׳, חמש מגלות.

דער צווייטער טייל ענטהאַלט ספורים פון נביאים, די וואונדער־געשעהענישען בימי הנביאים. צום סוף איז פערהאַן אַ ספּעציעלער קונטרס א. נ. „טעות עולם" וואו ס׳ווערען אויפגעקלערט פערשידענע אָנגענומענע טעותים אינ׳ם למוד פון תנ"ך. ביידע חלקים זענען פערזעהן מיט׳ן לשון-הקודש׳ן טעקסט פון די אָנגעגעבענע פסוקים און ספורים.

דאָס ספר האַט אַנ׳הסכמה פון פּיעטרקאָווער גאון הרב ר׳ מאיר שפירא שליט"א און אַ פאָרוואָרט פון הר׳ אלכסנדר זושא פרידמאַן.

80 עמודים געדרוקט אויף שעהן פּאַפּיר

— פרייז 2 זלאָטעס —

צו בעקומען אין אונזער אדמיניסטראַציע. נאָר געגען געלט פריערויס!

אדרעס פאַר געלט: פ. ק. אָ. 65.613

אָפּטיילונג פאַר ערציהונגס-פראַגען

לייטונג: י. ל. אָרלעאַן

בעראַטונגס-שטעלע פאַר ערציהונגס-ענינים

קעגען דעם קינד שטעהט אונז פאַר אַ דאָפּעלטע אויפגאַבע. מיר מוזען איהם איבערגעבען די נויטיגע ידיעות און קענטנישען, און דערביי אויסשלייפען די מדות און אויסבילדען דעם כאַראַקטער. דאָס ערשטע ווערט געטהון דורך אונטערריכט און דאָס אַנדערע דורך ערציהונג.

די דאָזיגע דאָפּעל-אויפגאַבע איז, ביי נאָרמאַלע בעדינגונגען, צוטיילט צווישען די עלטערן און לעהרערשאַפט. די ערשטע ווידמענען זיך אויסשליסליך דער ערציהונג און די לעצטע גיבען זיך בעיקר אָפּ מיט׳ן אונטערריכט, אָבער ערפילען צייטענווייז אויך ערציהערישע פליכטען.

די גוטע פאָלגען ווייזען זיך אַרויס שנעלער אין בולט׳ער ביים אונטעררכיכט ווי ביי דער ערציהונג. דערצו זענען פערהאַן עטליכע סבות. ערשטענס, ווייל דער אונטעררכיכט ווערט געפיהרט דורך איין האַנד — דורכ׳ן לעהרער און די ערציהונגס אַרבייט ווערט געטהון שותפות׳דיג: דורך די עלטערן און לעהרערשאַפט. און דאָרט, וואו צוויי בעל-בת׳עוען קען שוין דער רעזולטאַט נישט זיין קיין זיכער גוטער. די אויסזיכט אויף אַ גוטען ערפאָלג קען נאָר זיין דאַמאָלס, ווען ס׳איז פערהאַן אַ פּלאַנמעסיגע צוזאַמענאַרבייט צווישען די עלטערן און דער לעהרערשאַפט, כדי איינער זאָל נישט צושטערן דאָס, וואָס דער צווייטער שאַפט.

צווייטענס, ווייל די אונטערריכטס אַרבייט ווערט געטהון דורך אַ מעהר אָדער ווייניגער געשולטע און רוטינירטע קראַפט מיט אַ־געוויסען פּלאַן און סדר. און די עלטערען זענען אָבער עפ"י רוב צו זייער ערציהערישער פונקציע פאַכמעניש נישט צוגעגרייט און זענען אין זייערע האַנדלונגען, כמעט שטענדיג זיך גופא, פון איין מאָל צום צווייטען סותר.

אויך איז ד ערציהונגס אַרבייט אַנדערש פונ׳ם אונטעררכיכט דערמ ט, וואָס דאָ קענען די קוואַליפיקאַציעס און בילדונגס-צענז נישט גענוי אָנגעצייכענט ווערען. די אַרבייט קאָנקרעטיזירט זיך אויף אַ בעשטימטען פונקט און תוכן, ווי ביים אונטעררכיכט. דאָ זענען אַלגעמיינע אָנווייזונגען און מעטאָדען ווייניג מאַסגעבענד. יעדער איינציגער פאַל בעזונדער איז אין זיינע סיטואַצ עס און בעדינגונגען אנדערש און אָריגינעל קאמבינירט. נאָר פיעל געניטקייט און אינטואיטיוו פערשטענדניש קען דאָ אָנווייזען דעם ריכטיגען וועג. אויך איז די אַרבייט אַ לאַנגזאַמע און מיהפּולע. די רעזולטאַטען לאָזען זיך דעריבער אויף זיי לאַנג וואַרטען.

די יודיש ערציהערישע אַרבייט צעצווייגט זיך אָבער אויף נאָך אַ פונקט. אויסער דעם כאַראַקטער אויסצובילדען, מוזען מיר דערוואַרימען דעם קינדס הערצל פאַרן יודישען לעבענס אידעאַל. פון פריהסטער קינדהייט אָן מוז דאָס קינד צוגעוואוינט ווערען, דורך מעשים און איבערלעבונגען, מורא און ליב צו האָבען ג—ט. די דאָזיגע אַרבייט דורכצופיהרען איז נאָך פיל שווערער און קאָמפּליצירטער, ווי די כאַראַקטער-ערציהונג.

אַפילו די מאָדערנע פּעדאַגאָגיק האָט זיך מיט דעם פרט ווייניג אָפּגעגעבען. ס׳איז נאָך נישט גענוי און גרינדליך אויסגעפאָרשט געוואָרען, ווי אַזוי דאָס קינד נעמט אויף די ערקלערונגען איבער יעדער ערשיינונג און האַנדלונג אינ׳ם ליכט פון אמונה בה׳; ווי אזוי ס׳ווערט אונטערגעלייגט ביים קינד דער באָדען פאַר אַנ׳אידעאַלען מענשען-טיפּ, פאַר טיפער גלויביגקייט און רעליגיעזער התלהבות.

מיר זענען שוין אַפילו אַנ׳אַלט פאָלק, וואָס האָט ערצויגען הונדערטער דורות מוסטער-מענשען. שטעלענדיג די שאלה: „ווי אַזוי ערציהען מיר אונזערע קינדער פאַר׳ן יודענטום", וואָלט געפּאַסט, אַז מיר וואָלטען ערשט נעכטען די תורה מקבל געווען. ווי אָבער אויבען געזאָגט, איז יעדער בעזונדערער פאַל און אַ פשיטא שוין יעדע תקופה אַזוי ניי און אייגנאַרטיג מיט די סיטואַציעס און בעדינגונגען, אַז אַלגעמיינע כללים און אויסגעטרעטענע וועגען זענען ווייניג אויף צו טרעפען צום ציל. וואָס רייכער ס׳זענען אונזערע ידיעות און טיפער אונזער פאָרשונג, איז אַלץ די אַרבייט צוועקמעסיגער און נעהנטער צום ציל.

מיר האָבען דעריבער בעשלאָסען איינצופיהרען אין ב"י-זשורנאַל אַ ספּעציעלע אָפּטיילונג פאַר ערציהונג׳ס-פראַגען. דערמיט ווילען מיר בעצוועקען פאָלגענדעס:

אַז צווישען די עלטערן און לעהרערשאַפט זאָל געשאַפען ווערען אַ געוויסער קאָנטאַקט, דורך אַ שטענדיגע פּעדאַגאָגישע קאָרעספּאָנדענץ. די עלטערן וועלען זיך צוגעוואוינען צום געדאַנק, אַז ערציהונגס-אַרבייט ווערט נישט אָפּגעטהון שטעהענדיג אויף איין פוס. יעדע האַנדלונג און בעציהונג צום קינד מוז דורך אַנ׳ערנסטען ישוב הדעת בעטראַכט ווערען און אין קאָמפּליצירטערע פאַלען, אָנגעפרעגט ווערען ביי די געהעריגע רוטינירטע פאַכמענער. צו דעם צוועק וועט די אָפּטיילונג נעמען אויף זיך די אויפגאַבע צו ראַטען און אָנווייזען יעדען פאָטער, מוטער אָדער לעהרערין אין יעדען איינצעלנעם פאַל ווי אַזוי צו האַנדלען און רעאַגירען.

די עלטערן און לעהרערשאַפט וועלען אויך אין דער דאָזיגער אָפּטיילונג איבערגעבען אַלע המצאות און עצות, וואָס האָט זיך זיי אין דער ערציהונגס-פּראַקטיק איינגעגעבען, כדי צו ברענגען דערמיט ניצען אויך אַנדערע, עלטערן און לעהרערינס, וואָס געפינען זיך אין עהנליכע סיטואַציעס.

אויך וועלען פון צייט צו צייט פערעפענטליכט ווערען אָפּהאַנדלונגען איבער אַלגעמיינע און ספּעציפישע יודישע ערציהונגס-פראַגען.

די פּעדאַגאָגישע קאָרעספּאָנדענץ וועט אויך מיט דער צייט ווערען אַ דאַנקבאַר מאַטעריאַל פאַר פּעדאַגאָגען-פאַכמענער צו שאַפען אַ האַנד-בוך פאַר יודישער קינדער-ערציהונג, געשטיצט אויף אמת׳ע פאַקטען פון יודישען קינדער-לעבען.

מיר בעטען דעריבער אַלע די, וועלכע האָבען אַנ׳אינטערעס פאַר קינדער-ערציהונג, אַזוי אַלס עלטערן ווי אַלס פאַכמענער, צו שטעלען זיך מיט אונז אין פערבינדונג.

אין יעדען נומער וועלען מיר אויך פון אונזער זייט בעריהרען אַ געוויסע פראַגע, וועלכע וועט, דורך עלטערן און לעהרשאַפט, בעהאַנדעלט ווערען, געשטיצט אויף פאַקטישע בעווייזען און דורכגעפיהרטע פּרובען.

האָבענדיג די דאָזיגע געלעגענהייט, צובּרענגען נוצען אין דער ערציהונגס-אַרבייט, זיך און אַנדערע, וועלען האָפענטליך די לעזער פון ב״י זשורנאַל איינפיהרען ביי זיך פון היינט אָן אַ נאָטיץ-ביכעל פאַר ערציהונג, און יעדען חודש דאָס וויכטיגסטע מאַטעריאַל אונז צושיקען.

די קאָרעספּאָנדענץ דאַרף בעיקר געשריבען ווערען קורץ, זאַכליך און גענוי. ווען אַ מוטער, למשל פרעגט זיך אָן ווי אַזוי אָבצוגעוואוינען איהר קינד פון ליגענד זאָגען, מוזען אָנגעגעבען ווערען גאַנץ גענוי די פאַלען, אין וועלכע דאָס קינד בענוצט זיך מיט אַ ליגענד, וואָרום ליגענד-זאָגען זענען פערהאַן פערשידענע. און צו יעדער אַרט ליגענד איז נויטיג אַ בעזונדערער הייל-מעטאָד.

ווען מ׳וויל אונז מיטטיילען, ווי אַזוי למשל אַ קינד האָט רעאַגירט, אויף אַ געוויסער האַנדלונג, מיט ווערטער אָדער מעשים איז נויטיג איבערצוגעבען עס גענוי און בוכשטעבליך.

די אַלע בריף, וועלכע וועלען זיך צופּאַסען צו די אָנווייזונגען וועלען געענטפערט ווערען לויט׳ן סדר פונ׳ם דערהאַלטען.

אַלע בריף דאַרפען געשיקט ווערען אויפ׳ן אַדרעס פון רעדאַקציע מיט׳ן צושריפט „פאַר ערציהונג".

ערשטער וועלט-קאָנגרעס פון אָרטאָדאָקסישע פרויען

(אויספיהרליכער בער כט — ספעציעל פאר׳ן בית־יעקב־זשורנאל)

דאָס פרעזידיום פונ׳ם אגודיסטישען פרויען-קאָנגרעס אין וויען

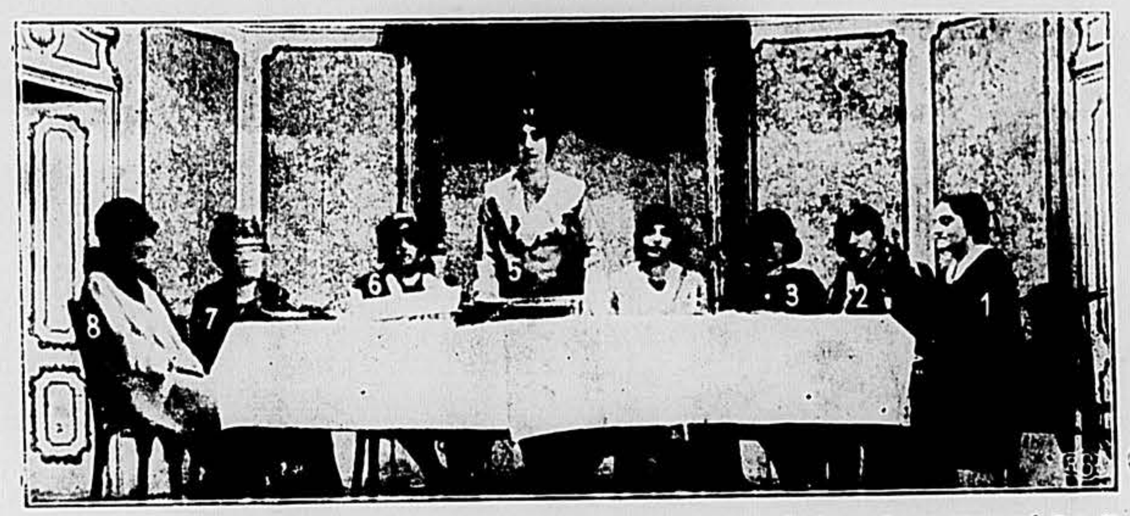

1) פרל. שטשערבינסקא (קראָקא) 2) פרוי מייראָוויטש (ריגע) 3) הרבנית אלטער (גער) 4) פרוי באָנדי (וויען) 5) פרוי גאָלדשמידט (ציריך) 6) פרוי הענע שרייבער (וויען) 7) הרבנית גראָדזענסקי (ווילנא) 8) פרוי לונצער (לאָנדאָן)

דאָנערשטאָג ז׳ אלול האָט זיך אין וויען, אין אין „בייערישער הויף" געעפענט דער ערשטער וועלט-קאָנגרעס פון די אָרטאָדאָקסישע פרויען-אָרגאַניזאַציעס. דער קאָנגרעס איז פאָרגעקומען לויט׳ן אויפטראג פון דער אלוועלטליכער אגודה-צענטראַלע אין וויען. צום קאָנגרעס זענען געקומען בערך הונדערט דעלעגאַטינס און אייניגע הונדערט געסט פון אלע אייראָפּעאישע לענדער, ארץ ישראל און אמעריקא. פון פוילען זענען געווען פערטרעטען: הרבנית אלטער (גערער רביצין) הרבנית לעווין (רישא) הרבנית גראָדזענסקי און פרוי שוב (ווילנא) פרוי שנירער און פרל. שטשערבינסקא אלס רעפּרעזענטאַנטינס פון דער בנות-צענטראַלע אין פוילען א. א.

פרוי גאָלדשמיד (ציריך) האלט די ערעפ־נונגס רעדע און זאָגט צו. אנד. לויט׳ן אויפטראָג פונ׳ם אלוועלטליכען ועד-הפועל פון דער אגודת ישראל זענען מיר זיך דאָ צונויפגעקומען. אונזער יעצטיגער קאָנגרעס איז א פאָרטזעצונג פון דער מיט צוויי יאָהר צוריק געגרינדעטער „אינטער־נאציאָנאַלער ארבייטס-געמיינשאַפט פון אגודיסטישע פרויען און מיידלעך", צו וועלכען ס׳האָבען זיך שוין אנגעשלאָסען א סך לענדער אין היינט זאָל פערוואָלקאָמט ווערען אונזער ארבייטס-געמיינשאפט דורכ׳ן פערוואנדלען עס אין א וועלט-פערבאַנד פון די אגודיסטישע פרויען-אָרגאַניזאַציעס.

פרוי באָנדי (וויען) האלט די פּראָגראַם־רעדע פונ׳ם קאָנגרעס און זאָגט צו. אנד.: נאָך איידער מיר טרעטען צו צו אונזער אייגענטליכער ארבייט, וויל איך מיט א אָנגעווהטאָגט הארץ דערמאָנען די לעצטע געשעהענישען אין ארץ ישראל. זייט יענע טרויריגע טעג, ווען ס׳זענען דורך רוצחישע הענד אומגעקומען אונזערע ברודער און שוועסטער אין היילִיגען לאנד זענען מיר אלע פול מיט טרויער און צער. אונזער אדמת קודש איז מיט אומשולדיג בלוט פון אונזערע זיהן און טעכ־טער ווידער פערפלייצט געוואָרען. דאָס לעצטע אנדענקען פון אמאליגען יודישען גלאַנץ, די „כותל מערבי" צו וועלכע נאָך אין די קינדער-יאָהרען זענען מיר פול מיט בענקשאפט געווען, ווערט געשטורמט דורך אונזערע שונאים. אונזערע גייס־טיגע גבורים, די חברונער ישיבה-בחורים זענען אויף קידוש-השם העלדיש געפאלען און מיר אלע דאָ פעראייניגען זיך מיט׳ן צער פון גאנצען יודי־שען פאָלק „ורחל מבכה על בניה"... (די דאָזיגע טרויער-רייד ווערען אויסגעהערט שטעהענדיג.)

ליבע אנוועזענדע! עס איז דאָס ערשטע מאָל — זאָגט ווייטער פרוי באָנדי — אז אגודת ישראל רופט צוזאמען די יודישע פרויען און מיידלעך פון גאָר דער וועלט, בכדי אונטער איהר פאָהן געמיינזאם צו ארבייטען. זייט-זשע אלע הערצליך בעגריסט. זאָלען די שפּעטערדיגע דורות טאקי דער־מאָנען די דאָזיגע שעה אלס גרויסען היסטאָרישען מאָמענט. אונז אלעמען פעראייניגט איצט איין געדאנק צו לעזען די פראגען פון יו־דישען פרויען-לעבען אין גייסט פון אונזער תורה און טראדיציע. די ערשטע אויפגאבע אונזערע איז זיך צו ווידמען די ערציהונגס-פראגען. אונזער גרויסער מנהיג רש״ר הירש זצ״ל האָט שוין לאנג געוואָרענט צו זאָרגען פאר דער רעליגיעזער ערציהונג פון די מיידלעך צוגלייך מיט די יונגלעך. אונזער אויפגאבע איז קודם-כל די יודישע טעכטער צו דערנעהנטערן צום קוואל פון יודישען וויסען. אונזער פרויען־יוגענד דארף געגעבען ווערען דאָס רעליגיעזע בעוואוסטזיין און זיי שיצען פון די מאָדערנע צייט-בעפאהרען. מיר מוזען אויך זאָרגען צו שאפען פערמיטלונגס-שטעלען פאר ארבייטערינס צו פער־היטען די פרויען-אנגעשטעלטע פון חלול-שבת און אזוי גוט ווי די כנסי׳ הגדולה בעשעפטיגט זיך מיט די דאָזיגע פראגען איז אויך אונזער פליכט אין דער ריכטונג אינטענסיוו צו ארבייטען.

איך דארף אייך ערשט נישט דערמאָנען — זעצט פאר די רעפערענטין — אז מיט׳ן מאָמענט ווען מיר געהערען צו „אגודת ישראל" איז אונזער אויפ־גאבע אלע אגודה-אקציעס אונטערצושטיצען סיי אין גלות סיי אין ארץ-ישראל. פון בעזונדערער אויפמערקזאמקייט דארף זיין אונזער הילף צו געבען דער בית-יעקב-בעוועגונג. ענערגיש דארפען מיר אויך ארבייטען אויפ׳ן געביט פון סאָציאַלער־הילף און יתומים-פערזאָרגונג. די אגודה ארבייט, וועלכע באזירט אויף די יסודות פון „תורה עבודה גמילות חסדים" דארף אין אונז, אָרטאָדאָקסישע פרויען און מיידלעך, געפונען די געהעריגע מיט־ארבייט. מיר מוזען פערווירקליכען דעם „ביתו זו אשתו" — די יודישע פרוי מוז פערקערפערן אין זיך אלס די בויערין און שיצערין פון יודישען הויז, צו פלעגען דאָס ריינע און הייליגע יודישע פאמיליען-לעבען. און אזוי ארום וועט דאָס גאנצע יודישע פאָלק אויפלעבען און אויפגעבויט ווערען דורך אגודת ישראל.

מיר אלע זענען געקומען מיט א אמת׳ן גוטען רצון — פערענדיגט די רעפערענטין — צו אר־בייטען און ווען אונזער רצון, וועט פערוואנדעלט ווערען אין מעשים, דאן וועט אונזער ניי-געגרינ־דעטער וועלט-פערבאנד פון אגודיסטישע פרויען, ווערען א ברכה פאר גאנץ ישראל (אפּ״.)

הרבנית אלטער (גערער רביצין): איך ווינש אייך דעם בעסטען ערפאָלג אין דער הייליגער ארבייט. „כל התחלות קשות" יעדער אנפאנג איז שווער, דער גוטער רצון פון אונז אלעמען צו ארבייטען פאר אגודת ישראל אין די רייהען פון אונזערע יודישע פרויען און דאָס האלטען זיך צוזאמען, וועט זיכער דערפיהרען צו הצלחה אין אונזער עבודת הקודש און זאָל ג—ט העלפען אז דעם קומענדיגען צוזאמענפאָהר זאָלען מיר זוכה זיין אָפּצוהאלטען אין אונזער הייליג לאנד. (לאנג־דויערענדע אפּלאָדסמענטען.

פרוי שנירער: איך בעגריס דעם היינטיגען קאָנגרעס אין נאָמען פון אלע בית יעקב-שולען אין פוילען. מיינע פרייד-געפיהלען קאָן איך נישט איבערגעבען אין פּראָזאאישע ווערטער, מיר זעהען ווי עס דערוואַכט די יודישע פרוי און שטעלט זיך ערפילען איהר הויכע אויפ־גאבע. דער הייליגער תנא זאָגט „כל כנסי׳ שהיא לשם שמים סופה להתקיים" און דאָס קאָנען מיר געוויס זאָגען אויף אונזער איצטיגען קאָנגרעס איך האָף אז מיר וועלען פון אונזער יעצטיגען צוזאמענפאָהר זעהן גוטע פירות און דער תורה־אידעאל וועט וואָס ווייטער ארומנעמען ברייטערע פרויען-קרייזען. (לאנג. אפל.)

דאָצענטין פרוי מייראָוויטש (ריגא—לעט־לאנד): איך בעגריס אין נאָמען פון די בנות גרופּען אין לעטלאנד, דער היינטיגער צוזאמ־פאָהר דארף אונז געבען כח און מוט זיך אנצו־קעגען צושטעלען אלע אונזערע געגנער און זי אונזער פעראייניגונג, פערשטאַרקען אונזער יוגנט בעוועגונג.

הרבנית הירשלער (פּרעסבורג — טשעכאָ־סלאָוואקיי) האלט א לענגערע בעגריסונגס-רעדע און רעדט ארום די בעדייטונג פון דער אגודיסטישער פרויען-בעוועגונג פאר דער אויפלעבונג פונ׳ם רעליגיעזען גייסט אין יודישען פאָלקס-און-פאמיליען־לעבען.

די פּאָרזיצערין לייענט פאר א לענגערן בריף פון דער רעדאקציע בית יעקב-זשורנאל.

וועלכער ווערט אויסגעהערט זעהר אויפמערקזאם און די אויספיהרונגען ווערען הייס אפלאָדירט פונ׳ם גאנצען קאָנגרעס.

דאן האלטען נאָך בעגריסונגס-רעדעס: פרוי שוב (ווילנא) פרל. וואַקסשטאָק (אנטווערפען—בעלג־יען) פרל. האלפערן (אמסטערדאם — האלאנד) פרוי ווערטהיימער (ברעסלוי—דייטשלאנד) הרבנית כהנא (נוי-יאָרק) פרוי לונצער (לאָנדאָן ענגלאנד) פרוי ערלאנגער (לוצערן-שווייץ) הרבנית פירסט (וויען) א. א.

נאָך די בעגריסונגען האלט א לענגערע אינהאלטס־רייכע רעדע פרל. דר. יהודית ראָזענבוים איבער דער בית יעקב-בעוועגונג (די אויספיהר־ליכע אינטערעסאנטע רעדע פון פרל. דר. ראָזענ־בוים וועלען מיר געבען בעזונדער) און דערמיט איז געשלאָסען געוואָרען די ערשטע זיצונג.

די צווייטע זיצונג

איז פאָרגעקומען מוצאי-שבת פ׳ תצא אויך אין זאל „בייערישער הויף" דעם פאָרזיץ פיהרט ווידער פרוי גאָלדשמידט פון ציריך.

פרוי גאָלדשמידט האלט דאן א לענגערע בעריכטס־רעדע איבער דער טעטיגקייט פון דער „אינטער־נאציאָנאַלער ארבייטס געמיינשאפט" וועלכע איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר תרע״ז.

די רעדנערין דערצעהלט ווי אזוי די ארבייט האָט זיך געפיהרט און ווייזט אָן דאָס הגם עס איז זעהר שווער געווען צו שאפען א הארמאָניש ארבייטס-פּראָגראַם פאר אלע אגודיסטישע בנות־אָרגאניזאציעס, איז דאָך געלונגען אומעטום די ארבייט צו פיהרען אין הסכם מיט׳ן אגודיסטישען פּראָגראַם. איצט האָפט די רעדנערין וועט געלונגען ענדליך צו שאפען דעם וועלט-פערבאנד און דאן וועט קאָנען א ברייט-פערצווייגטערע טעטיגקייט מעגליך זיין. די רעדנערין לייענט דאן פאר דעם סטאַטוט פון דעם וועלט-פערבאנד (דעם סטאַטוט וועלען מיר געבען בעזונדער).

די פאָרשטעהערין פון דער בנות-צענטראַלע אין פוילען פרל. שטשערבינסקא, האלט דאן א לענגערע אויספיהרליכע בעריכטס-רעדע איבער דער טעטיגקייט פון דער בנות אגודת ישראל אָרגאַני־זאציע אין פוילען. די חשוב׳ע רעדנערין דערצעהלט אז ס׳עקזיסטירען העכער 100 בנות-גרופּען מיט א צאָהל פון קרוב 15 טויזענד חברות (כ״י). די טעטיגקייט פון די בנות-אָרגאַניזאַציעס ווערט גע־פיהרט אויפ׳ן קולטורעלען, סאָציאלען און פילאַנט־ראָפּישען געביט. הונדערטער ליידענדע און גע־פאלענע, קראַנקע און שוואכע, יתומים און יתומות ווערען געשטיצט דורך די בנות-גרופּען. עס ווערט געזאָרגט פאר בעקליידען און בעשיכען אָרימע בית-יעקב-קינדער, עס עקזיסטירען אָווענד-קורסען און שעורי שבת פאר די חברות, עס ווערען אין אלע יומא-דפגרא׳ס אָפּגעהאלטען רעפעראַטען און פאָרלעזונגען מעינינא דיומא. א ספעציעלער יום-טוב חמשה-עשר-באב ווערט געפייערט דורך די בנות-אָפּטיילונגען, וועלכער ברענגט פיל גייסטיג פערגעניגען די חברות. מיר גרינדען אויך לעצ־טענס קינדער-פערבאנדען א. נ. „בתיה", מיר האָבען א אייגענע רעגולערע חודש-שריפט „בית יעקב זשורנאל" חוי אויך א ספעציעלען קינדער־זשורנאל „קינדער גאָרטען". דעם פער־גאנגענעם זומער האָבען מיר אין ראַבקא אָפּגע־האלטען דעם ערשטען פיהרערין-קורס, וועלכער האָט זיך גלענצענד איינגעגעבען. די ווייטערע אויסזיכטען פון דער בנות-בעוועגונג אין פוילען זענען גלענצענדע. מיר פערמאָגען ב״ה א גוט מענשען-מאַטעריאל צו דער ארבייט, בפרט צייכנען זיך אויס די ב״י לעהרערינס, וועלכע אָפּפערן זיך בלב ונפש פאר זייער בנות אידעע, עס איז גענוג געווען צו זעהן די בעריכטען פון דער לאָדזער בנות-קאָנפערענץ, די בעגייסטערטע און אינהאלטסרייכע רעדעס פון אונזערע חברות און מ׳האָט שוין געקענט ווערען איבערצייגט ווי ווייט אויף א הויכען ניוואָ אונזער בעוועגונג געפונט זיך שוין.

נאָטירליך — פערענדיגט די רעדנערין איהר גלענצענדען רעפעראט — ווען עס וועט עקזיס־טירען א וועלט-פערבאנד פון אגודיסטישע פרויען וועט אויך אונזער ארבייט מעהר ערפאָלג האָבען און ביי א געמיינזאמער ארבייט פון מזרח און מערב, וועט עס ברענגען גרויס נוצען אויך אונזער בנות-בעוועגונג אין פוילען. די רעדע פון פרל. שטשערבינסקא איז אויסגעהערט געוואָרען מיט גרויס אויפמערקזאמקייט און זי איז בעשאָנקען געוואָרען מיט שטורמישע אפלאָדיסמענטען.

דאָצענטין פרוי מייראָוויטש (ריגא) בעריכטעט פון דער אגודיסטישער פרויען-אָרגאַניזאַציע אין לעטלאנד. זי דערצעהלט ווי שווער עס איז אנגע־קומען דאָרט די גרינדונג פון דער אָרגאניזאציע. די רעדנערין דריקט אָבער אויס די האָפנונג, אז דורך דער גרינדונג פונ׳ם וועלט-פערבאנד וועט זיך אויך די לעטלענדישע אָרטאָדאָקסישע פרויען־אָרגאניזאציע פערשטאַרקען.

עס בעריכטען נאָך פרל. האלפּערן (אמסטערדאם) פרוי שלעזינגער און פרוי דר. פּאָלאַק (וויען).

א שעהנע בעריכטס-רעדע האלט אויך פרוי ווערטהיימער (ברעסלוי) און דערצעהלט וועגען דער טעטיגקייט פון די אגודיסטישע מעדכען- און פרויען-גרופּען אין דייטשלאנד. פרוי מילער (סברי׳—ארץ-ישראל) ברענגט א גרוס פון די בית־יעקב-שולען אין הייליגען לאנד און אפּעלירט די דאָזיגע שולען צו העלפען.

דאן רעזומירט פרל. דר. ראָזענבוים נאָכ־מאל אלע ארויסגעזאָגטע מיינונגען און לייגט פאר די ריכטליניען פון דעם ניי-געגרינדעטען וועלט־פערבאנד און פרוי באָנדי שליסט ביי א פייערליכער שטימונג דעם ערשטען וועלט-קאָנגרעס.

נאָכ׳ן שלוס פונ׳ם קאָנגרעס קומט נאָך פאר א מלוה-מלכה, אין דער פריוואַט-וואוינונג פון פרוי באָנדי און די דעלעגאַטינס געזעגנען זיך זעהר הארציג.

קאָנקורס פון דער אָרטאָדאָקסישער ליטעראַטור

בעת די לעהרערינס-קאָנפערענצען, וועלכע זענען אָפּגעהאלטען געוואָרען אין ראַבקאָ סוף פאָריגען חודש תמוז, אין וועלכע ס׳האָבען זיך אויך בעטייליגט די דאָצענטינס פון סעמינאַר פרוי שרה שנירער, פרל. דר. ראָזענבוים און פרל. שטשערבינסקא, ווי אויך די ה״ה דר. ש. דייטשלענדער (וויען), י. ל. אָרלעאן (ווארשא), מ. הייטנער (קראָקא) און א. ג. פרידענזאָן (לאָדז) איז בעשלאָסען געוואָרען, דאָס צוליב׳ן מאנגעל אין אָרטאָדאָקסישער ליטעראַטור זאָל פערעפענטליכט ווערען א קאָנקורס אויף די בעסטע אָריגינעלע ליטעראַרישע שאפונגען און די אלוועלטליכע בית-יעקב-צענטראַלע אין וויען, בעשטימט פאר דעם צוועק א סומע פון טויזענט זלאָטעס!

דער קאָנקורס נעמט ארום פאָלגענדע ארבייטען: א) פאר די בעסטע 3 קינדער-לידער צו 50 זל. און 6 לידער צו 25 זל. ב) א הימן פאר דער בית-יעקב שול 100 זל. ג) 2 קינדער-פאָרשטעלונגען צו 100 זל. ד) 2 ערצעהלונגען צו 100 זל. ה) א פּאָפּולערע אָפּהאנדלונג איבער׳ן קאמף געגען דער פרייער השכלה אין מזרח און מערב-אייראָפּע 200 זל.

די בעטייליגטע אין קאָנגרעס דארפען אכט לעגען אויף פאָלגענדעס:

1) די קינדער-לידער דארפען זיין געווידמעט די ימים-טובים, ווי שבת, פסח, שבועות, ימים-נוראים, חנוכה, חמשה-עשר בשבט, פורים א. א. וו. און יעדעס ליד דארף האלטען פון 4 ביז 6 סטראָפען צוגעפאסט פאר שול-קינדער אין עלטער פון 7—14 יאָהר, פּאָפּולערער לייכטער טעקסט. 2) די פאָרשטעלונגען קאָנען זיין היסטאָרישע אָדער אַקטועלע בילדער, געפאסט אויסצו־פיהרען פאר קינדער אין שול-עלטער, אויף חנוכה און פורים, פון 3 ביז 5 אקטען. 3) די ערצעהלונגען: 1 היסטאָרישע און 1 אקטועלע שילדערונג פון דער יודישער סביבה צוגעפאסט פאר קינדער פון 13 יאָהר אָן. יעדע ערצעהלונג דארף האלטען מינימום 1 און מאקסימום 2 דרוק-בויגען.—אלע צוגעשיקטע ארבייטען דארפען זיין אָריגינעל, נאָכנישט אין ערגיץ געדרוקט.

די זשורי פונ׳ם קאָנקורס בעשטעהט פון אונזערע רעדאקציע-מיטארבייטער דר. ש. דייטשלענדער, א. ז. פרידמאן, י. ל. אָרלעאן און א. ג. פרידענזאָן.

אלע ארבייטען וועלען זיין געדרוקט אין ב״י זשורנאל פון חודש חשון תר״צ אָן. דער לעצטער טערמין פון צושיקען צום קאָנקורס איז ביז ר״ח חשון תר״צ. אין חשון נומער פון אונזער זשורנאל וועט זיין פערעפענטליכט דער גענויער רעזולטאט פונ׳ם קאָנקורס און די געווינער וועלען בעקומען צוגעשיקט זייער בעשטימטען געווינענעם סכום.

אלע מאַטעריאַלען דארפען צוגעשיקט ווערען אויפ׳ן אדרעס פון אונזער רעדאקציע „פאר קאָנקורס".

פון חודש צו חודש

אויף דער שלוס-זיצונג פון דער כנסי׳ הגדולה אין ווין האָט ה׳ א. ג. פרידענזאָן געלייענט אין נאָמען פון דער בנות-צענטראַלע אין לאָדז, פאָלגענדע דעקלאַראַציע:

„די צענטראַלע פון „בנות אַגודת ישראל״ אין פוילען, וועלכע רעפּרעזענטירט הונדערט אָפּטיילונגען מיט אַ צאָהל פון קרוב 15000 חברות (כ״י) ערקלערט דער צווייטער כנסי׳ הגדולה אז דער שרעקליכער מאַסען-אָפּפאַל פון די יודישע טעכטער אין פוילען פונ׳ם רעליגיעזען יודענטום, האָט זיך געענדיגט. גרויסע מאַסען פון דער בנות ישראל דערנעהנטערן זיך צום אלקי ישראל און צו אגודת ישראל. די לעצטע לאַנדעס-קאָנפערענץ, וועלכע איז פערגעקומען אין לאָדז פערגאַנגענעם ט׳—י״א אייר האָט געפונען אַ ברייטען אָפּקלאַנג אין דער יודישער וועלט און דערדאָזיגער צוזאַמענפאָהר, האָט פייערליך פּראָקלאַמירט די צוגעבונדענקייט פון דער יודישער פרוי צום יודישען דת. דיזעלבע קאָנפערענץ האָט בעזונדער אויסגעדריקט דעם שטאַרקען ווילען פון דער יודישער טאָכטער, מיטצואַרבייטען און מיטצוהעלפען די אַגודת ישראל, צו פערווירקליכען איהרע היכע אויפגאַבען און צו רעאַליזירען איהרע שטרעבונגען אינ׳ם יודישען הויז וואו ס׳איז דער פאַסיגסטער ווירקונגס-קרייז פון דער יודישער פרוי. די בנות-צענטראַלע אַפּעלירט צו דער גאַנצער אָרטאָדאָקסישער וועלט, מיט פערשטאַרקטער ענערגיע ווייטער צו שטיצען דאָס חנוך-הבנות-ווערק פון קינדער און דערוואַקסענע אין רעליגיעזען גייסט, און ס׳זאָל מקוים ווערען דער בבנינו ובבנותינו נלך!״

די כנסי׳ האָט אויסגעהערט מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט דידאָזיגע דעקלאַראַציע און איהרע אויספיהרונגען וואַרים אַפּלאָדירט.

• בעת דער כנסי׳ איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען אין ווין דער ערשטער אָרטאָדאָקסישער ערציהונגס-קאָנגרעס. אונטערן פאָרזיץ פון דר. האָלצבערג (קאָוונא) דער ערציהונגס-קאָנגרעס האָט בעהאַנדעלט זעהר פיל חנוך-פּראָבלעמען וועגען וואָס מיר וועלען באריכות, ברענגען אין קומענדיגער נומער.

• אויף דער איינלאַדונג פון דער אַגודיסטישער פרויען-אָרגאַניזאַציע אין פּרעשבורג, האָט דאָרט געזיילט שבת פרשת תבא פרוי שרה שענירער, פרל. דר. ראָזענבוים און פרל. שטשערײנסקא. עס זענען פאָרגעקומען גרויסע פרויען-פערזאַמלונגען אויף וועלכע ס׳זענען אַרויסגעטרעטען מיט ערפאָלגרייכע רעדעס די דערמאָנטע חשובע געסט.

* אונזער רעדאַקציע האָט ענדליך אונטערגענומען שריט צו פערווירקליכען דעם פּלאַן פון אַרויסגעבען אין דער נאָהנטסטער צייט דעם אילוסטרירטען „בית יעקב-אַלמאַנאַך״. עס איז שוין געשאַפען געוואָרען אַ ספּעציעל רעדאַקציע-קאָלעגיום וואָס אַרבייט אינטענסיוו צוצוגרייטען דאָס ערשיינען פון אַלמאַנאַך. דאָס קאָלעגיום בעשטעהט פון די ה״ה: הרב שלמה ווינריב, לייב פיינגאָלד, לייב האָראָוויץ, און א. ג. פרידענזאָן.

• אין וואַרשא האָט אָנגעהויבען ערשיינען אַ נייע אָרטאָדאָקסישע טעגליכע צייטונג „דאָס יודישע טאָגבלאַט״. די צייטונג ווערט אַרויסגעגעבען דורך די געוועזענע מיטאַרבייטער פון „יוד״. די ערשטע נומערן פון דער צייטונג מאַכען זעהר אַ גוטען איינדרוק סיי אין פאָרם סיי אין אינהאַלט. די בנות-צענטראַלע האָט פונאַנדער געשיקט צו אַלע אָפּטיילונגען אַ ספּעציעלען צירקולאַר, אין וועלכען ס׳זענען אויפגעפאָדערט געוואָרען די בנות-עסקנות זיך צו ווידמען די פערשפּרייטונג פון דער נייער צייטונג.

* די חנוך-צענטראַלע פון דער אגודה „חורב״ טיילט מיט וועגען דער לעגאַליזאַציע פון די בית-יעקב-שולען פאָלגענדעס: לויט דער פעראָרדנונג פון בילדונגס-מיניסטעריום פון 10-טען פּאַזשדזשערניק 1927 נומער 1-1913, דאַרפען דורך די אינספּעקטאָרען און שול-ראַטען ערלויבט ווערען די קורסען פאַר רעליגיעזע למודים אונטערן נאָמען „בית יעקב״. ביים לעגאַליזירען אַ בית-יעקב-שול, דאַרף זיך די אָרטיגע אגודה פעררופען אין איהר ביטע אויף דעם דערמאָנטען צירקולאַר און אָנגעבען די אדרעס פון דער שול און אַ בירגער-צייגניש פון דער לעהרערין. די ביטעס דאַרפען דערלאַנגט ווערען צום פּאָוויאַטאָווען שול-ראַט דורכ׳ן אינספּעקטאָר.

* די בנות-צענטראַלע אין לאָדז רעאָרגאַניזירט איהר אַרבייט פונ׳ם אָנהויב יאָהר תר״ץ מיט גאָר אַ ברייטען פּערנעם. עס ווערט אַרויסגעגעבען דורכ׳ן צ.ס. אַ גרעסערער בראָשור מיט׳ן נאָמען „אונזער בעוועגונג״. די דאָזיגע בראָשור וועט אַרומנעמען אַ גענויען אויספיהרליכען און אַלזייטיגען אַרבייט פּלאַן פאַר די בנות-גרופּען ווי אויך אַ רעגולאַמין פאַר דיזעלבע. אין דער בראָשור געהט אויך אַריין די רשימה פון אַלע מיטגלידער פונ׳ם צענטראַל-ראַט און די בילדער פון ערשטען און צווייטען בנות-צוזאַמענפאָהר אין דאָס בילד פונ׳ם פיהרערין-קורס אין ראַבקאָ. „אונזער בעוועגונג״ וועט זיין אַ האַנד-בוך און וועגווייזער פאַר דער גרינדונג, אָרגאַניזירונג, און אויפגאַבען פון דער בנות אגודת ישראל און אויך אָנווייזונגען פאַר דער פיהרונג פונ׳ם קינדער-פעראַנד „בתי״. דער פּרייז פון דער דאָזיגער בראָשור וועט זיין 1 זל.. די יעניגע אָפּטיילונגען וואָס וועלען בעשטעלען מינדעסטענס 5 עקז. וועט גערעכענט ווערען נאָר 3.25 זל. געגען פריהער אויס געלט. דער צ.ס. שיקט אויך פונאַנדער אַ ספּעציעלען צירקולאַר מיט גענויע אָנווייזונגען דורכצופיהרען פון ערשטען ביז 15-טען מרחשון דורך אַלע בנות-אָרגאַניזאַציעס זייערע יעהרליכע גענעראַל-פערזאַמלונגען און שאַפען אַ ספּעציעלע קאָמיסיע, פאַר׳ן פערשפּרייטען די תרומת-חברה פון בנות אגודת ישראל, לויט׳ן בעשלוס פון דער לעצטער קאָנפערענץ.

• אָנהויב חודש מרחשון ערשיינט דער איינציגער קינדער זשורנאַל „קינדער גאָרטען״ אין אַ פערגרעסערטען פאָרמאַט און עס ווערען צוגעצויגען אַ רייה פּעדאַגאָגישע און שריפטשטעלערישע קרעפטען וואָס וועלען מיטאַרבייטען אינ׳ם קינדער גאָרטען. דער ק. ג. וועלכער טרעט איצט אריין אין זיין פערטען יאָהרגאַנג האָפט אויף איבערגעגעבענהייט און אונטערשטיצונג מצד אונזערע שול-עסקנים און לעהרערינס. — בעשטעלונגען ווערען שוין אָנגענומען.

• אין קומענדיגען בית יעקב זשורנאַל (48) פיהרען מיר איין אַ נייע רובריק מיט׳ן נאָמען „ביכער און זשורנאַלען״ אין דער דאָזיגער רובריק וועלען מיר פערצייכנען אַלע ביכער און זשורנאַלען וואָס וועלען דערהאַלטען ווערען אין אונזער רעדאַקציע און פון צייט צו צייט, אויך געבען אַ געהעריגע אָפּשאַצונג — פון יעדען נייעם בוך בעטען מיר די מחברים אין פערלעגער צוצושיקען 2 עקז.

פון דער רעדאַקציע

פאַר׳ן שליסען דעם נומער האָבען מיר דערהאַלטען פונ׳ם בעקאַנטען שריפטשטעלער דר. שלמה בירנבוים אַ זעהר אינטערעסאַנט אַרטיקעל מיט׳ן נאָמען „יודיש״ דאָס דאָזיגע אַרטיקעל וועלען מיר געבען אי״ה אין קומענדיגען נומער. אויך וועט זיך געפינען אינ׳ם קומענדיגען נומער אַ געשפּרעך וואָס אונזער מיטאַרבייטער האָט געהאַט מיט׳ן פּרעזעס פון דער ב״י צענטראַלע ר׳ אשר שפּירא וועגען דעם מצב פון ב״י סעמינאַר, וואָס בויט זיך אין קראָקא.

• מיר מאַכען אויפמערקזאַם אַלע שולען און בנות-אָרגאַניזאַציעס, אַז צוליב טעכנישע סבות האָבען מיר געמוזט אין היינטיגען נומער אַרויסלאָזען אַלע קאָרעספּאָנדענציעס וואָס זענען לעצטענס אָנגעקומען אין רעדאַקציע. צוליב דעם וואָס דיזעלבע קאָרעספּאָנדענציעס האָבען שוין איצט פערלוירען זייער אַקטואַליטעט קאָנען אַזאַלכע שוין נישט מעהר געדרוקט ווערען, דאַגעגען די קאָרעספּאָנדענציעס וואָס וועלען דערהאַלטען ווערען פונ׳ם קומענדיגען חודש און וועלען ווייטער מיט דער גרעסטער פּינקטליכקייט ווערען געדרוקט אין זשורנאַל. — אין די יעניגע ערטער וואו אונזער זשורנאַל האָט נישט לכה״פ 10 אַבאָנענטען, וועלען קיין שום קאָרעספּאָנדענצען נישט געדרוקט ווערען.

פערלאַג „בית-יעקב-זשורנאַל״ לאָדז

שוין ערשינען אנוצליך ביכעל פאַר ב״י שולען און בנות-אָרגאַנזאַציעס דריי פאָרשטעלונגען:

1) חנה און איהרע זיבען זיהן
(היסטאָרישע פאָרשטעלונג אין איין אַקט)
פון שרה שענירער

2) דאָס קרוגעלע אייל
(אַ חנוכה-שפּיל אין דריי אקטען)
פון א. מגן

3) שלח-מנות
(א פורים-קאָמעדיע אין צוויי בילדער)
פון מ. ברוין

— פּרייז פון א איינצעל-עקזעמפּלאַר 1 זל. —
5 עקז. 3 זל. 25 גר.
אָהן געלט פאָראויס ווערט נישט געשיקט!
אַדרעס פאַר געלט: P.K.O. 65.613

ערשטער נימער פון פערטען יאָהרגאַנג

קינדער-גאָרטען №20

מעשה׳לעך, לידלעך, בילדער, קינדער-שמועסען, פון קינדער פאַר קינדער, קינדער-פּאָסט.

— גרויסער בוך-פאָרמאַט —

פּרייז 40 גר. אַ עקזעמפּלאַר

— פאַר שולען ראַבאַט —

צו בעקומען אין אונזער אדמיניסטראַציע

מיין הארציגסטען ברכה-פולען מזל-טוב ווינש איך צו דער חתונה פון מיין ליבסטע מוהמע פרל. שרה לערמאן (קראָשניעוויץ) מיט ה׳ יונה שיינערט (לאָדז). זאָל דער אַלמעכטיגער האַרמאָניש אייער נייעם לעבענס-וועג מיט די גיטטרייכסטע ברכות בענשען.
שערפּץ ב״כה גאָלדשלאַק.

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר צו דער חתונה פון אונזער אידעען-שוועסטער פרל. קרימאלאָווסקא (סטערצאָוו) מיט ה׳ מיימאן (אלעקסאַנדער). דער שטערן פון גליק זאָל זיין אייער שטענדיגער בעגלייטער.
בעלכאַטאָוו טאָבע שאטאן
מלכה קאָדזיאָל

א ברכה׳פולען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער מיטאַרבייטער ה׳ מענדיל לעווקאָוויטש צו זיין חתונה מיט פרל. חוה זילבערבערג. איהר זאָלט זוכה זיין צו בויען אייער צוקונפט אין גייסט פון אונזער אידעאַל אויף די בערג פון ציון.
די פערוואַלטונג פון דער בית-יעקב-שולע אין וולאָצלאַוועק.
פאָרזיץ. רחל רובינשטיין.

א הארציגען מזל טוב ווינשען מיר אונזער פערוואַלטונגס - מיטגלידערין קריינדל גרינבוים צו איהר חתונה מיט ה׳ פלאַוונער. זאָל אייער צוקונפט ווערען אויפגעבויט אויף די בערג פון יהודה און ירושלים.
זאַוויערטשע בנות-פערוואַלטונג.

א הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער מיטגליזערין פרל. רבקה מיי זליש צו איהר חתונה מיט ה׳ נחמן שווירץ. אייער נייער לעבענס-וועג זאָל מיט גליק בעגלייט זיין.
בנות אגודת ישראל—באַדזאַנאָוו.

אַ הארציגען מזל-טוב ווינשען מיר אונזער פיהרערין קריינדל גרינבוים צו איהר חתונה מיט ה׳ פלאַוונער. זאָל אייער הויז אלס אמת׳ר בית יעקב געבויט ווערען.
איהר גרופּע — זאַוויערטשע

א ברכה׳פולען מזל-טוב ווינשען מיר צו די חתונות פון אונזערע חברות חוה זילבערבערג מיט ה׳ לעווקאָוויטש און פרל. זשימנאַוואָדא מיט ה׳ ראַהרמאן — איהר זאָלט זוכה זיין צו בויען אייער צוקונפט אין גייסט פון אונזערע אידעאַלען.
וולאָצלאַוועק בנות-אגודת-ישראל
פאָרזיץ. באַבראָווסקא סעקר. מלכה פוקס

צו דער פערלאָבונג פון דער ג. סעקר. פרל. שרה פראָממער מיט ה׳ יעקב גאָלדהאַמער ווינשען מיר אז אייער לעבענס-וועג זאָל זיין בעציהרט מיט בלומען פון אונזער הייליגען תורה-אידעאַל.
שעראַדז לעהרערין צ. זינגער
בנות-אַגודת-ישראל. פערבאַנד א ב

צו דער חתונה פון אונזער אַקטיווער פערוואַלטונגס-מיטאַרבייטערין פרל. פערל קרימאלאָווסקא (סטערצאָוו) מיט ה׳ מיימאן (אלעקסאַנדער) ווינשען א הארציגען מזל-טוב.
סטערצאָוו בנות-אגודת-ישראל
לעהרערין נאָוואָמיאַסט.

אַכטונג!

עס ווערט געזוכט אַ קאָמפּלעט פון לעצטען וואָכענבלאַט „וואָכענבלאַט יוד״. צוועלף עקזעמפּלאַרען, אין וועלכע עס זענען געדרוקט נאָוועלען פון לייב פיינגאָלד. די וואָס האָבען אַזאַלכע ווערען געבעטען זאָפאָרט זיך צו פערשטענדיגען מיט אונזער רעדאַקציע געגען בעלוינונג.
די רעדאַקציע

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס אונזער פערוואַלטונגס-מיטגלידערין יהודית צווייגעל צום פריהצייטיגען טויט פון איהר מוטער ע״ה. אין דער אַרבייט פאַר אונזער אידעאַל זאָל זי איהר טרייסט געפונען.
זאַוויערטשע בנות פערוואַלטונג.

בברכת מזל-טוב חמה ונלבבה אני מברך את ידידי הנכבדים הנעלים והמצוינים מר יהודה קלוגר (לודז) לאירושו את העלמה המהוללה מרת ריזל בת הנגיד החסיד וכו׳ מהור״ר ר׳ יהושע געזונטהייט נ״י (אַלכסנדר) ומר מיכאל לענגא (לודז) לאירושי את העלמה המהוללה מרת ברכה שער (רדומסק).
תהי צעדם הראשון בחיים צלחה ויזרח מזלם כשמש בצהרים.
לודז, תשרי, תר״ץ
משה פרידנזון

וועגען אונזערע ביכער-פּרעמיעס!

מיר האָבען אויפ׳ן פערלאַנג פון פיל לעזער און פרייגד פערלענגערט דעם טערמין פון גורל אויף אונזערע גרויסע ביכער-פּרעמיעס! (זעה ב״י זשורנאַל № 46) ביז חודש מרחשון— די וואָס וועלען צוצאָהלען ביז׳ן בעטראַג אויף אַ גאַנץ יאָהר במשך דעם היינטיגען חודש וועלען אויך קענען זוכה בגורל זיין!

KLISZE do ŁÓDŹ
REKLAM GAZETOWYCH, CENNIKÓW, PROSPEKTÓW. ZDJĘCIA FOTOGRAFICZNE DLA CELÓW REPRODUKCJI. RYSUNKI, PROJEKTY REKLAMOWE I WYDAWNICZE WYKONYWA
R. Borkenhagen
Piotrkowska 100
TEL. 1.11-72